

TEATTERIKORKEAKOULU
TEATERHÖGSKOLAN

2012

OPINNÄYTETYÖ

URAN ALKUTAIVAL

Vertaistukea valmistuvalle näyttelijälle

SAARA KOTKANIEMI

NÄYTTELIJÄNTYÖN KOULUTUSOHJELMA

NÄYTTÉLIJÄNTYÖN KOULUTUSOHJELMA

TEATTERIKORKEAKOULU
TEATERHÖGSKOLAN

2012

OPINNÄYTETYÖ

URAN ALKUTAIVAL

Vertaistukea valmistuvalle näyttelijälle

SAARA KOTKANIEMI

TIIVISTELMÄ

Päiväys 29.03.2012

TEKIJÄ Saara Kotkaniemi		KOULUTUS- TAI MAISTERIOHJELMA Näyttelijäntyön koulutusohjelma	
KIRJALLISEN OSION/TUTKIELMAN NIMI Uran alkutaival – Vertaistukea valmistuvalle näyttelijälle		KIRJALLISEN TYÖN SIVUMÄÄRÄ & LIITTEET 70 sivua, liitteet	
TAITEELLISEN / TAITEELLIS-PEDAGOGISEN TYÖN NIMI Kuusisormiset			
SÄILYTETTÄVÄ MATERIAALI Dvd			
Opinnäytteen saa julkaista verkossa	Kyllä ☒ Ei ☐	Opinnäytteen tiivistelmän saa julkaista verkossa	Kyllä ☒ Ei ☐
<p>Opinnäytteeni käsittelee näyttelijöiden työllistymistä ja työnhakua ja pyrkii tarjoamaan vinkkejä ja kannustusta valmistuvalle näyttelijälle. Halusin avata työllistymiseen ja työnhakuun liittyviä kysymyksiä, koska aihepiiriä on käsitelty kouluaikana hyvin vähän. Opinnäytettä varten olen haastatellut neljäkymmentä vuosina 2008-2011 Teatterikorkeakoulusta valmistunutta näyttelijää. Haastattelujen tarkoituksena oli selvittää kuinka vastavalmistuneet työllistyvät, kuinka töitä haetaan, onko työnhakua hyötyä, mitkä tekijät työllistymiseen vaikuttavat, mikä työelämässä on ikävää, mistä on hyviä kokemuksia ja niin edelleen. Osa haastattelumateriaalista on purettu tilastoiksi ja osa on lisätty opinnäytteeseen suorien lainausten muodossa. Kaikki vastaukset ovat anonymoituja.</p> <p>Kirjallisen työni sisältö voidaan karkeasti jakaa viiteen osaan. Ensimmäisessä osassa olen tilastoinut haastatteluaineistoa, tutkinut ja vertaillut haastateltujen työtilanteita keväällä 2012 ja valmistumisen kynnyksellä, sekä kartoittanut vastaajien arvioita alan työllisyysnäkymistä. Toisessa osassa olen käsitellyt näyttelijöiden työnhakua ja sen hyödyllisyyttä haastatelluille. Olen kerännyt tietoa vastaajien käyttämistä työnhakutavoista ja yrittänyt tutkia eri työnhakutapojen vaikutuksia. Vastaajat antavat myös hyödyllisiä vinkkejä työnhakuun. Kolmas osa pureutuu näyttelijöiden työllistymiseen. Tässä osassa on tilastotietoa haastateltujen työskentelypaikkakunnista ja työnantajista, ja lisäksi olen tutkinut työllistymisen eri tekijöitä. Haastatellut ovat vastanneet kysymyksiin, miten suuri merkitys esimerkiksi suhteilla, näkyvyydellä tai tuurilla on ollut työllistymisen kannalta. Neljännessä osassa käsittelem työttömyyttä ja yritän selvittää, onko tämänhetkinen työllisyystilanne niin huono kuin taloustilanne antaa ymmärtää. Olen myös tilastoinut haastateltujen apurahahistoriaa ja kuinka moni vastaaja on valmistumisen jälkeen tehnyt muita kuin oman alan töitä. Viides osa koostuu pääosin haastateltujen avovastauksista. Tässä osassa viime vuosina valmistuneet jakavat kokemuksia työelämän huonoista puolista ja antavat kannustusta työelämään.</p> <p>Koen, että kirjallinen opinnäytetyöni tarjoaa hyödyllistä vertaistukea näyttelijälle, joka kamppailee työllistymiseen ja työnhakuun liittyvien kysymysten kanssa.</p>			
ASIASANAT Näyttelijän työllistyminen, työllisyys, valmistuminen, ura, työnhaku, työttömyys, tilastotietoa, näyttelijöiden haastattelut			

Sisällysluettelo

1. JOHDANTO: LIIKAA KYSYMYKSIÄ	9
2. HAASTATTELUAINEISTO	11
3. VALMISTUVAN NÄYTTTELIJÄN HAASTEET VUONNA 2012	14
3.1 HAASTATELTUJEN TYÖTILANTEET	15
3.2 HAASTATELTUJEN TYÖLLISYYSNÄKYMÄT	18
3.3 ALAN TYÖLLISYYSNÄKYMÄT	20
4. YHTEYDENOTTO NRO. 1	25
5. TYÖNHAKU	27
5.1 TYÖNHAUN TULOKSET	30
5.2 VINKKEJÄ TYÖNHAKUUN	33
6. TYÖLLISTYMINEN	37
6.1 TYÖSKENTELEYPAIKKAKUNTIA	39
6.2 SUHTEIDEN MERKITYS TYÖLLISTYMISSÄ	41
6.3 NÄKYVYYDEN TAI NIMEN MERKITYS TYÖLLISTYMISSÄ	43
6.4 KAMERATYÖSKENTELEYN MERKITYS TYÖLLISTYMISSÄ	45
6.5 TEATTERIKORKEAKOULUN PANOKSEN MERKITYS TYÖLLISTYMISSÄ	46
6.6 CASTINGFIRMOJEN MERKITYS TYÖLLISTYMISSÄ	48
6.7 TUURIN MERKITYS TYÖLLISTYMISSÄ	49
6.8 MUIDEN TEKIJÖIDEN MERKITYS TYÖLLISTYMISSÄ	51
7. TYÖTTÖMYYS	54
7.1 APURAHAT JA MUUT KUIN OMAN ALAN TYÖT	56
8. TYÖELÄMÄN NURJAT PUOLET	57
9. KANNUSTUSTA VALMISTUVALLE NÄYTTTELIJÄLLE	63
10. YHTEYDENOTTO NRO. 3	67
12. YHTEENVETO	68
LÄHTEET	70

LIITE 1: HAASTATTELUKYSYMYKSET	71
LIITE 2: JET-TYÖTTÖMYYSKASSAN TILASTOTIETOA	73
LIITE 3: <i>TEATTERIKORKEAKOULUSTA</i> VALMISTUNEET NÄYTTELIJÄT VUOSINA 2008-2011	74

1. JOHDANTO: LIIKAA KYSYMYKSIÄ

Kuinka usein olet nähnyt työvoimatoimiston työpaikkailmoitusten joukossa ilmoituksen, jossa etsitään työsuhteeseen ammattinäyttelijää? Luultavasti et koskaan, paitsi jos olet selannut ilmoituksia yritysten pikkujoulukauden aikaan tai joku on kaivannut markkinointitarkoituksiin uskottavaa merirosvohahmoa. Näyttelijöille työllistyminen ja työnhaku eivät ole niin yksinkertaisia asioita kuin esimerkiksi ravintola-alan ammattilaisille. Avoimista työpaikoista ilmoitetaan hyvin harvoin ja pääkaupunkiseudulla tuskin koskaan, koekuvauksiin ja koelauluihin kutsutaan vain murto-osa näyttelijöistä ja kaiken lisäksi suurin osa töistä on pätkäluonteisia. Miten näyttelijä työllistyy?

Tämä ja monta muuta työllistymiseen liittyvää kysymystä ovat askarruttaneet minua maisteriopintojen alusta saakka. Miten näyttelijäntöitä haetaan? Onko omalla aktiivisuudella merkitystä työnsaannissa? Pitäisikö vain istua kotona ja odottaa, että työt tulevat luokse? Onko kaikki sattuman kauppaa, ja kiinni siitä kenellä on hyvä tuuri? Kuinka uskaltaisin lähteä työelämään, kun työelämä torjuu minut jo kynnyksellä? Voiko tuntematon näyttelijä saada töitä? Kuinka saan töitä, jos töitä saa vain tekemällä töitä? Pitäisikö luovuttaa ja vaihtaa alaa? Mikä ala olisi hyvä? Pitäisikö tehdä kaikki työt, joita tarjotaan vai kuunnella intuitiotaan, oman sydämensä ääntä? Mitä sydämeni sanoo? Olenko ainoa, jolla on vaikeuksia työnsaannissa valmistumisen alla? Jos on muitakin, niin miten heidän uransa on lähtenyt käyntiin? Ovatko he luovuttaneet?

Kysymyksiä on satoja, mutta vastauksia aivan liian vähän. Työelämä on ollut koko kouluajan yksi pääpuheenaiheista kurssikaverien kesken, mutta töiden hakemiseen ja saamiseen liittyvät yksityiskohdat on aina jätetty mainitsematta. Ihmisille näyttää vain ilmestyvän töitä jostain, ja se on luonut työelämästä mystisen kuvan. Kandivuonna pidetyt Työelämään! -luennot lähestyivät aihetta työnantajan näkökulmasta, ja viesti oli suurin piirtein tämä: *”Jos et ole tehnyt näkyviä töitä pääkaupunkiseudulla, niin on turha kuvitella, että valmistumisen jälkeen pääsisi suoraan isoon taloon näyttelemään”*. Kysyttäessä miten tuntematon näyttelijä saa näkyviä töitä työnantaja vaihtoi aihetta. Koulun opettajat eivät ole avanneet työelämään liittyviä asioita juuri lainkaan, ja itse sain parhaat työnhakuvinkkini kirjailijalta.

Tässä opinnäytteessä haluan selvittää näyttelijän työnhakuun ja työllistymiseen liittyviä asioita, jotta tulevina vuosina valmistuvilla näyttelijöillä olisi päähän putkahtaviin kysymyksiin edes joitakin vastauksia. Toivon, että opinnäytteeni voisi tarjota vertaistukea valmistuville, lievittää epävarmuutta ja luoda uskoa tulevaan. Haastattelin opinnäytettäni varten neljäkymmentä vuosina 2008-2011 Teatterikorkeakoulusta valmistunutta näyttelijää. Halusin haastatella vastikään valmistuneita, sillä heillä työelämään siirtyminen ja sen vaikeudet ovat vielä tuoreessa muistissa. Kysyin valmistuneilta kysymyksiä muun muassa työtilanteesta nyt ja valmistuessa, työnhausta, työllistymiseen vaikuttaneista tekijöistä, työttömyydestä ja työelämän huonoista kokemuksista. Pyysin haastateltuja myös antamaan vinkkejä ja kannustusta tulevaisuudessa valmistuville näyttelijöille.

Pian tutkimuksen aloitettuani ymmärsin, että olin valinnut valtavan kakun opinnäytetyön laajuuteen nähden. Tällaisista aiheista on tehty pääosin väitöskirjatasoisia tutkimuksia ja aikaa tutkimusten tekoon on varattu useampi vuosi. Oman tutkimukseni oli tarkoitus valmistua muiden koulutöiden ohessa ja vain muutaman kuukauden mittaisessa ajassa. Jo pelkästään haastattelujen tekoon kului yli 20 tuntia, ja haastattelujen purku vei aikaa melkein saman ajan. Aika on rajoittanut myös tutkimukseni analyysia, koska syväluotaava analyysi ja tilastointi olisi vaatinut kuukausien lisätyön. Ymmärrän hyvin, että tutkimukseni ei ole akateemiselta puoleltaan täysin pätevä, mutta siitä huolimatta koen saaneeni kasaan tärkeää tietoa Teatterikorkeakoulusta viime vuosina valmistuneiden työllisyyttä ja työnhakua koskevista kokemuksista ja mielipiteistä. Ennen kaikkea luulen saaneeni aikaan hyödyllisen opinnäytteen, joka voi auttaa valmistuvaa näyttelijää uran alkutaipaleella.

2. HAASTATTELUAINEISTO

Tutkimustani varten haastattelin kahden kuukauden aikana neljäkymmentä vuosina 2008-2011 Teatterikorkeakoulusta valmistunutta näyttelijää.

Toteutin haastattelut yhtä lukuun ottamatta puhelimitse ja aikaa haastatteluihin kului vastaajasta riippuen 15-45 minuuttia.

Haastattelukysymyksiä oli 17, jotka esitin vastaajille pääosin samassa järjestyksessä (haastattelulomake, liite 1). Vastaajien anonymiteetin suojaamiseksi olen piilottanut vastauksista teattereiden ja ihmisten nimiä sekä paikkakuntia. Olen myös antanut kaikille haastateltaville vaitiololupauksen. Anonymiteetti olisi varmasti säilynyt paremmin, jos haastattelut olisi toimitettu kirjeitse tai Internetissä, mutta koin tärkeäksi pitää haastattelut keskustelulle avoimina, jotta epäselviä kysymyksiä tai vastauksia oli mahdollista tarkentaa. Usein kävikin niin, että kysymyksissä päästiin syvemmälle muutamien tarkentavien lisäkysymysten avulla.

Teatterikorkeakoulusta valmistui vuosina 2008-2011 yhteensä 62 näyttelijää, joista haastattelin 40 (64,5 %). Haastatteluprosentti vaihteli hieman valmistumisvuoden mukaan, mutta vuotta 2008 lukuun ottamatta haastatteluprosentti pysyi yli kahdeksassakymmenessä prosentissa. Vuoden 2008 haastatteluprosentti jäi alle 50 prosentin, mutta tämä oli tiedossa jo ennen tutkimuksen aloittamista. Vuonna 2008 valmistui tutkintouudistuksen vuoksi ennätysmäärä näyttelijöitä ja monet valmistuneista olivat aloittaneet opiskelunsa jo ennen 2000-luvun vaihdetta. Olen halunnut tutkimuksessani keskittyä uraansa aloittelevien näyttelijöiden työllistymiseen ja tästä syystä olen tietoisesti sulkenut haastattelukohderyhmäni ulkopuolelle ennen 2000-lukua opintonsa aloittaneet. Opintonsa 2000-luvun puolella aloittaneita oli vuoden 2008 valmistuneista vain 19 näyttelijää, joista haastattelin 15 kappaletta. Näin ollen kohderyhmäni todellinen haastatteluprosentti oli vuonna 2008 valmistuneiden osalta 78,9%, ja koko tutkimusalueen haastatteluprosentti nousisi tällöin 85,1 prosenttiin.

Korkean haastatteluprosentin ansiosta tutkimukseni on varteenotettava katsaus Teatterikorkeakoulusta viime vuosina valmistuneiden työtilanteeseen ja heidän mielipiteisiinsä työnhausta ja työllistymisestä. Toki on ymmärrettävä, että tutkimukseni avaa vain tämänhetkistä tilannetta, ja laajempia johtopäätöksiä on näin lyhyen tutkimuksen suhteen mahdotonta

tehdä. Tutkimukseni alkuperäinen tarkoitus oli kuitenkin tutkia teatterikenttää juuri vastavalmistuneiden näkökulmasta, joten tässä valossa olen saavuttanut päämääräni.

Vuosina 2008-2011 valmistuneista 43,5 % oli miehiä ja 56,5 % naisia, kun taas haastatelluista miehiä oli vain 35 % ja naisia 65 %. Tämä on puhtaasti sattumaa, koska pyrin haastattelemaan kaikki 47 haastattelukohderyhmääni kuuluvaa. Haastatteleematta jääneet olivat henkilöitä, joita en tavoittanut puhelimitse. Naisten ja miesten osuudet eivät tässä tutkimuksessa kuitenkaan vaikuta lopputulokseen, sillä naisten ja miesten vastauksissa ei ollut havaittavissa merkittäviä eroja. Tästä syystä olen jättänyt sukupuolet merkitsemättä myös haastateltujen suorissa lainauksissa.

Haastateltujen syntymävuodet asettuivat pääosin aikavälille 1981-1983 (52,5% haastatelluista) ja tätä aikaisemmin syntyneitä oli haastatelluista vain 17,5 %. Nuorinta ikäluokkaa eli vuosina 1984-1986 oli haastatelluista peräti 30 prosenttia. Syntymävuodet eivät ole suhteessa valmistumisvuosiin, koska Teatterikorkeakouluun valitut vuosikurssit ovat lähes poikkeuksetta ikähaarukaltaan laajoja.

Taulukko 1: Haastatteluprosentit

Valmistumisvuosi	Valmistuneita (M/N)	Haastateltuja (M/N)	Haastattelu%
2008	34 (18/16)	15 (7/8)	44,1 %
2009	9 (2/7)	8 (1/7)	88,9 %
2010	12 (4/8)	10 (3/7)	83,3 %
2011	7 (3/4)	7 (3/4)	100 %
Yhteensä	62 (27/35)	40 (14/26)	64,5 %

Taulukko 2: Haastateltujen syntymävuodet

Syntymävuosi	Kpl	%
1976-1980	7	17,50 %
1981-1983	21	52,50 %
1984-1986	12	30 %

Haastatelluista suurin osa (90 %) asui tällä hetkellä Helsingissä tai Helsingin lähialueilla. Lähialueisiin laskin pääkaupunkiseudun kuntien lisäksi sadan kilometrin säteellä Helsingistä sijaitsevat paikkakunnat, kuten Porvoon, Tuusulan, Riihimäen ja Hämeenlinnan. Samaa jakoa olen käyttänyt muissakin paikkakuntia koskevissa luokitteluissa. Oli hieman yllättävää huomata, kuinka harva on valmistumisen jälkeen asettunut muualle kuin pääkaupunkiseudun lähetyville. Toisaalta 15 prosenttia haastatelluista oli valmistumisen jälkeen ehtinyt olla kiinnityksellä muualla Suomessa ja palannut takaisin Helsingin lähetyville. Moni myös vieraili säännöllisesti Helsingin ulkopuolella. Muualla Suomessa asuvista kaikki olivat kiinnityksellä asuinpaikkakuntansa teatterissa.

Taulukko 3: Haastateltujen tämänhetkiset asuinpaikat

ASUINPAIKKA	KPL	%
HELSINKI	31	77,5 %
LÄHIALUEET	5	12,5 %
MUU SUOMI	4	10 %

3. VALMISTUVAN NÄYTTELIJÄN HAASTEET VUONNA 2012

”Sehän on kuuminta kamaa se, joka valmistuu!”

- vuonna 2008 valmistunut freelance-näyttelijä

Vuonna 2012 valmistuvaa näyttelijää tämä neljä vuotta sitten valmistuneen osin humoristinen kommentti ei huvita. Usein tuntuu siltä, että valmistumisajankohta on nyt täysin väärä. Suomen hallitus teki kehysriihessään maaliskuun loppupuolella päätöksen jäädyttää teattereiden valtionosuuksien indeksikorotukset tältä vuodelta.¹ Viime syksynä teattereiden, orkestereiden ja museoiden valtionosuuksiin kohdistettiin 10 miljoonan euron säästöt.² Teattereiden on siis vastaisuudessa tiukennettava budjettejaan, mikä käytännössä tarkoittaa useimpien teattereiden kohdalla vierailijoiden ja produktioiden määrän vähentämistä. Tilanne ei kuitenkaan ole yhtä vakava kuin 1990-luvun lama-aikaan, jolloin irtisanomisuhka, pakkolomat ja työttömyys olivat arkipäivää suurelle joukolle näyttelijöitä. On silti selvää, että nousukausi on talouden suhteen päättynyt ja se vaikuttaa myös näyttelijöiden, etenkin uraansa aloittelevien työllisyysnäkyymiin.

Halusin tutkimukseni avulla selvittää onko taloustilanne jo vaikuttanut työllisyyteen ja minkälaisia tunteita Teatterikorkeakoulusta viime vuosina valmistuneilla on alan työllisyystilanteesta ja työllisyysnäkyymistä tulevaisuudessa. Pyysin haastateltavia kertomaan omasta työllisyystilanteestaan valmistumisen kynnyksellä ja haastatteluhetkellä. Kysyin myös arviota haastateltavien henkilökohtaisista työllisyysnäkyymistä ja tiedustelin miltä koko alan työllisyysnäkyymät heidän mielestään vaikuttivat. Tutkimushypoteeseja minulla oli kaksi. Ensimmäinen oletama piti sisällään valmistuvien työllisyystilanteen heikkenemisen vuodesta 2008 vuoteen 2011 ja toinen oli, että suurin osa haastatelluista pitäisi alan työllisyysnäkyymiä synkkinä. Näin pienen tutkimuksen perusteella on mahdotonta tehdä olettamuksia koko alan työllisyystilanteesta tai sen heikkenemisestä, mutta Teatterikorkeakoulusta vuosina 2008-2011 valmistuneiden osalta tieto on pätevää.

¹ Valtioneuvoston viestintäyksikkö, Tiedote 103/2012

² Valtiovarainministeriön Budjettikatsaus 2012

3.1 HAASTATELTUIJEN TYÖTILANTEEET

Taulukko 4: Haastateltujen työsuhteet

TYÖTILANNE	NYT	VALMISTUESSA
FREELANCER	34 (85%)	33 (82,5%)
KIINNITYKSELLÄ	6 (15%)	7 (17,5%)

Kuten yllä olevasta taulukosta käy ilmi, yli kahdeksankymmentä prosenttia haastatelluista toimi freelance-näyttelijän nimikkeellä sekä valmistumisen kynnyksellä että haastatteluajankohtaan alkuvuodesta 2012. Osasin odottaa tämänkaltaista tulosta, koska kiinnityskulttuuri on selvästi vähenemässä pääkaupunkiseudulla ja vain pieni osa valmistuneista lähtee kiinnitykselle Helsingin ulkopuolelle.

Olin erittäin iloinen huomattessani, että haastateltujen työtilanteet olivat kaiken kaikkiaan melko hyvällä mallilla. Peräti 62,5 % haastatelluista piti tämänhetkistä työtilannettaan erittäin hyvänä tai hyvänä. Tyydyttävänä omaa tilannettaan piti 17,5 % haastatelluista ja huonona yhtä moni. Työttömäksi itsensä ilmoitti 7 haastateltua, mutta heidänkin osaltaan moni piti omaa tilannettaan tyydyttävänä. Monen kohdalla vastauksista huokui positiivinen asenne omaa tilannetta kohtaan, mikä saattoi johtua siitä, ettei puolitululle näyttelijäopiskelijalle haluttu suoraan sanoa tilanteen vakavuutta.

Taulukko 5: Haastateltujen työtilanteet nyt ja valmistuessa

TYÖTILANNE	2012	VALMISTUESSA
ERITTÄIN HYVÄ	8 (20%)	9 (22,5%)
HYVÄ	17 (42,5%)	17 (42,5%)
TYYDYTTÄVÄ	7 (17,5%)	7 (17,5%)
HUONO	7 (17,5%)	4 (10%)
LOMA/ÄITIYSLOMA	1 (2,5%)	3 (7,5%)

Valmistumisvaiheessa haastateltujen työtilanteet olivat monesti olleet jopa paremmalla mallilla. 65 % haastatelluista kertoi oman tilanteensa olleen erittäin hyvä tai hyvä. Tyydyttävä työtilanne oli ollut 17,5 prosentilla vastaajista, ja huonona valmistumisen aikaista tilannetta oli pitänyt vain 10 % haastatelluista. Voi toki olla, että aika oli kullannut muistot joidenkin kohdalla ja todellinen tilanne on ollut valmistuessa toinen. Moni kertoi olleensa paniikissa valmistumisen lähestyessä, mutta työtilanne oli korjaantunut juuri ennen valmistumista tai hieman sen jälkeen. Jotkut vastanneista olivat jatkaneet samassa työpaikassa valmistumisesta saakka, mutta pitivät valmistumisen aikaista työtilannettaan parempana kuin tämänhetkistä. Tämä voi johtua siitä, että uran alussa vakituista työpaikkaa arvostetaan enemmän kuin monen vuoden työskentelyn jälkeen. On myös mahdollista, että omaan uraan on kohdistunut toiveita tai olettamuksia, jotka eivät ole vielä toteutuneet, ja siksi suhtautuminen omaan työtilanteeseen oli nyt toinen.

Enemmistön kohdalla työtilanne oli muuttunut valmistumisen ja alkuvuoden 2012 välisenä aikana. Toisilla valmistumisesta oli ehtinyt kulua jo 4 vuotta, kun taas toiset vielä vuosi sitten viimeistelivät opinnäytteitään. Tämän tosiasian valossa en hämmästynyt, että vuonna 2011 valmistuneista suurimmalla osalla työtilanne oli yhtä hyvä tai huono kuin vuosi sitten. Aikaisempien vuosien valmistuneet olivat ehtineet kokea työtilanteessaan muutoksia moniin eri suuntiin. Jotkut olivat ehtineet käydä kiinnityksellä maakunnassa ja palanneet pääkaupunkiseudulle, toiset olivat saaneet lapsia tai tehneet muita töitä hetken aikaa. Ei ollut havaittavissa, että työtilanteen muutokset olisivat olleet enemmän negatiivisia kuin positiivisia, joten voisi väittää, ettei alan työllisyystilanne ole haastateltavien osalta kokonaisuudessaan huonontunut. 32,5 prosenttia vastanneista koki oman työtilanteensa olevan nyt parempi kuin valmistumisen aikoihin. Työtilanne oli huonontunut 30 prosentilla vastaajista, ja samanlaisena työtilannettaan piti 37,5 % haastatelluista. Heistä kenenkään kohdalla tilanne ei ollut huono, vaan enemmistö piti työtilannettaan sekä tällä hetkellä että valmistuessa erittäin hyvänä tai hyvänä.

Taulukko 6: Työtilanteen muutokset valmistumisen jälkeen

TYÖTILANTEEN MUUTOKSET	KPL	%
PARANTUNUT	13	32,5 %
HUONONTUNUT	12	30 %
SAMANLAINEN	15	37,5 %

Työtilanteen muutoksien suhteen on huomioitava, että kysyin haastateltavilta heidän työtilanteestaan vain kahtena määrättyä hetkenä. Näyttelijän ura kulkee harvoin tasaista polkua, joten työtilanne voi muuttua suuntaan ja toiseen useita kertoja vuoden aikana. Jos tutkimuksessa olisi halunnut saada tarkkaa tietoa vastaajien työurista, olisi pitänyt haalia kasaan työtodistukset koko valmistumisenjälkeiseltä ajalta.

Seuraava taulukko kuvaa haastateltujen työtilanteita valmistumisen kynnyksellä valmistumisvuoden mukaan. Prosenttiosuudet ovat suhteessa samana vuonna valmistuneiden määrään, ei koko haastattelujoukkoon. Taulukosta käy ilmi, että työtilannettaan erittäin hyvänä tai hyvänä pitävien määrä valmistuneista on pienentynyt vuoden 2009 jälkeen. Vastaavasti työtilannettaan tyydyttävänä tai huonona pitävien määrä on viimeisen kahden vuoden aikana ollut huomattavasti suurempi kuin vuosina 2008-2009.

Tämä tarkoittaa ikävä kyllä sitä, että ensimmäinen tutkimushypoteesini pitää paikkaansa, ja valmistuneiden työtilanne on huonontunut viimeisen parin vuoden aikana. Toisaalta en haluaisi tehdä asiasta lopullista johtopäätöstä näin pienen tutkimusaineiston valossa. On nimittäin myös mahdollista, että aikaisemmin valmistuneet eivät muista tarkasti valmistumisen aikaista työtilannettaan ja tästä syystä he ovat antaneet positiivisemmän arvion. Olisi kiinnostavaa nähdä kuinka vuoden 2012 valmistuneet sijoittuvat tämän kysymyksen osalta.

Taulukko 7: Työtilanteet valmistumisvuoden mukaan

TYÖTILANNE VALMISTUESSA	2008	2009	2010	2011
ERITTÄIN HYVÄ/ HYVÄ	73,3 %	87,5 %	50 %	42,9 %
TYYDYTTÄVÄ/HUONO	13,3 %	12,5 %	50 %	42,9 %

3.2 HAASTATELTUIJEN TYÖLLISYYSNÄKYMÄT

”Tilanne tuntuu tosi hyvältä, töitä on. Onko ne niitä töitä, joita haluaa tehdä? Sitä en tiedä, mutta töitä kuitenkin on kun on kiinnityksellä. Jos nyt lähtisi freelanceriksi niin tilanne voisi olla toinen. En ole lähdössä.”

- vuonna 2008 valmistunut kiinnitetty näyttelijä

Haastatellut suhtautuivat yllättävän positiivisesti omaan työllisyysnäkyksiinsä, kuten yllä olevasta kommentista ja alla olevasta taulukosta käy ilmi. Yli 60 prosenttia vastanneista piti omia työllisyysnäkyksiään erinomaisina tai hyvinä. Omaan tulevaisuuteen oli kohtalainen usko 25 prosentilla vastaajista, ja huonoilta työllisyysnäkykset näyttivät 12,5 prosentin mielestä. Moni kertoi uskovansa positiiviseen ajatteluun ja siihen, että se kantaa enemmän tai myöhemmin myös hedelmää.

Taulukko 8: Haastateltujen työllisyysnäkykset

OMAT TYÖLLISYYSNÄKYMÄT	KPL	%
ERINOMAISET	2	5 %
HYVÄT	23	57,5 %
KOHTALAISET	10	25 %
HUONOT	5	12,50 %

”Töitä varmaan riittäisi, jos haluaa lähteä pois Helsingistä, mutta se on vaikeaa, kun oma elämä on täällä. Ei muillakaan aloilla oleteta, että muutetaan toiselle paikkakunnalle työn perässä. Miksi meidän pitäisi? Se tuntuu liian isolta uhraukselta.”

- vuonna 2008 valmistunut freelance-näyttelijä

”Näkykset on tyydyttävät, mutta on vaikeaa päästä tekemään niitä juttuja, joita haluaa siellä missä haluaa. Piireihin on vaikea päästä.”

- vuonna 2008 valmistunut freelance-näyttelijä

Moni kommentoi edellisten haastateltavien lailla Helsingin freelance-kentän ahtautta ja maakuntiin lähtemisen vaikeutta. 25 prosenttia vastaajista ilmoitti erikseen, että Helsingissä työllistyminen on vaikeaa. Monille maakuntiin lähtemisen esteenä olivat perhesyyt. Maakuntateatterissakin voi tosin tuntea epävarmuutta, kuten seuraava vastaus osoittaa.

”Tilanne on turvallinen hautakivi kiinnityksen vuoksi, mutta toisaalta pitää huolehtia siitä säilyykö teatteri kaupungissa. Lakkautusuhka pelottaa.”

– vuonna 2008 valmistunut kiinnitetty näyttelijä

Jotkut ilmoittivat olevansa huolissaan tulevaisuudesta siksi, että oma ura oli tähän pisteeseen saakka sujunut niin hyvin. Työttömyyttä pidettiin välttämättömänä osana freelancerin arkea, ainakin jossain vaiheessa uraa. Myös välitila koulun ja vakaamman uran välillä mietitytti vastaajia.

”En osaa huolehtia työllisyysnäkyistä, vaikka on selvää ettei tilanne voi jatkua loputtomiin näin hyvänä. Toisaalta odotankin sitä aikaa, kun on vähän väljempää.”

-vuonna 2009 valmistunut freelance-näyttelijä

”Tilanne on ollut tosi hyvä, mutta tulevaisuus mietityttää. Sitä on ollut paljon kouluaikana halvemmalla töissä ja se on poikanut lisää duuneja. Nyt kuitenkin valmistuneena saa samaa palkkaa kuin muutkin ja se vaikuttaa. Nimekkäät näyttelijät saa töitä, mutta itse ei oo iso nimi eikä kuitenkaan yhtä halpa kuin koululaiset. Kyllähän sen ymmärtää, että kysyntä on vähentynyt.”

– vuonna 2010 valmistunut freelance-näyttelijä

”Varmasti tulee aikoja kun töitä ei ole, mutta mulle työ ei ole elämän sanelija tai pääasia eikä se sanele päätöksiä. Sitä toivoisi, ettei työtä tarvitsisi tehdä vain rahan takia vaan voisi kuunnella sydäntään ja intuitiota ja tehdä juttuja, joiden takana voi seistä ja joista voi oppia.”

- vuonna 2011 valmistunut freelance-näyttelijä

3.3 ALAN TYÖLLISYYSNÄKYMÄT

”Tilanne on varmaan aika huono, kaikkea leikataan ja määrärahat laskee. Freelancereita käytetään vähemmän, leffat ja tv saa vähemmän rahaa ja tilanne huonontuu. Teattereita on Suomessa paljon, mutta homma painottuu pääkaupunkiseudulle. Lähtekö puolet valmistuneista muka maakuntiin? Tuntuu, että käytetään yhä enemmän niitä, joilla on nimeä, koska pitää myydä ja tehdä juttuja varman päälle. Jotkut ei tee töitä lainkaan ja toisilla on liikaa. Sama toteutuu pienoiskoossa myös laitosteattereissa. Työnsaanti ei ole aina kovin demokraattista.”

– vuonna 2008 valmistunut kiinnitetty näyttelijä

Alan työllisyystilannetta koskeva kysymys oli selvästi ajankohtainen ja kirvoitti suuren määrän kommentteja vastaajien keskuudessa. Vastaajat pitivät koko alan työllisyysnäkyä näyttelijöiden osalta huomattavasti huonompina kuin omia työllisyysnäkyänsä. Erinomaisina alan työllisyysnäkyä ei pitänyt kukaan ja hyvinäkin vain 15 prosenttia vastaajista. Alan työllisyysnäkyt olivat kohtalaiset yli 40 prosentin mielestä ja huonoiksi näkyt arvioi yli 30 prosenttia haastatelluista. 10 prosenttia piti työllisyysnäkyä hyvinä, jos on valmis lähtemään Helsingistä.

Taulukko 9: Alan työllisyysnäkyt

ALAN TYÖLLISYYSNÄKYMÄT	KPL	%
ERINOMAISET	0	0 %
HYVÄT	6	15 %
KOHTALAISET	17	42,5 %
HUONOT	13	32,5 %
HYVÄT JOS LÄHTEE HELSINGISTÄ	4	10 %

”Meidän sukupolvi tuskin näkee neljäkymmenen vuoden työuria samassa teatterissa.”

– vuonna 2008 valmistunut kiinnitetty näyttelijä

Vastausten perusteella voisi tehdä johtopäätöksen, että tutkimukseni tämän osan tutkimushypoteesi pitää paikkaansa. Vastajat pitivät selvästi alan työllisyysnäkyviä huonoina. Tämä johtune suurilta osin tämänhetkisestä taloustilanteesta ja valtion leikkauksista, ja voi hyvinkin olla paikkansapitävä arvio. On hyvä kuitenkin muistaa, että vastaajien työllisyystilanne oli haastatteluhetkellä 62,5 prosentin osalta erinomainen tai hyvä, joten selviä merkkejä työllisyystilanteen huonontumisesta ei tutkimuksessani ole käynyt ilmi. Monissa kommentteissa mainittiin myös positiivisia tulevaisuuden näkymiä, kuten suomalaisen elokuvan nousu ja sen työllistävä vaikutus sekä muuttuvan taloustilanteen tuomat uudet mahdollisuudet. Jotkut vastaajat uskoivat, että pian syntyy uusia ryhmiä ja teatterikenttä muuttuu.

”Tosi moni omasta ikäluokasta on epätietoisessa tilanteessa. Toivon, että ihmiset voisi perustaa omia ryhmiä ja tehdä omia juttuja. Silloin kun mä valmistuin, niin ihmiset vedettiin suoraan koulusta työelämään. Nyt taitaa olla toisin ja toivon, että se loisi positiivista värinää meidän alalle ja ihmiset löytäisi omia tekotapoja. Helsingissä monet ryhmät on sukupolvenvaihdostilanteessa.”

– vuonna 2008 valmistunut freelance-näyttelijä

”Monissa teattereissa vanhoja näyttelijöitä on jäämässä eläkkeelle, omassa teatterissa neljäsosa näyttelijöistä on lähellä eläkeikää. Sama juttu on monessa teatterissa, väki vaihtuu ja työllisyysnäkyvät tuntuu siksi aika hyviltä. Freelancereilla on vaikeampaa, mutta maakunnissa on maisterinpapereilla työllistymiseen hyvät mahdollisuudet.”

– vuonna 2011 valmistunut kiinnitetty näyttelijä

”Mä uskon, että duunia riittää, vaikka rahoja vedetään alas. Teatterilaitossysteemin muutokset tulee olemaan shokki, kun pienemmät teatterit kuolee kuntaliitosten ja muiden seurauksena. Tulevaisuudessa on varmasti enemmän kiertävä meininki,

ohjaajavetoisempaa ja ryhmälähtöisempää. Ihmiset alkaa olla kyllästyneitä seinien sisäiseen meininkiin ja siksi kiertävät jutut lisääntyä koko ajan. Työpaikkoja kyllä riittää, mutta se tulee vaatimaan näyttelijöiltä yrittäjähenkä ja kykyä taipua moniin asioihin. Esimerkiksi tuottajataidoista on paljon hyötyä.”

– vuonna 2008 valmistunut freelance-näyttelijä

Muutammat vastaajat yrittivät keksiä ratkaisua alan työllisyystilanteen parantamiseksi. Yksi vastaaja oli huolissaan suurten ikäluokkien poisjäämisestä ja pohti miten nuoret saisi käymään teatterissa. Moni kommentoi alan koulutuspolitiikkaa ja oli sitä mieltä, että koulujen sisäänottomääriä olisi vähennettävä huonontuneen taloustilanteen takia. Ehdotettiin myös Tampereen Näyttelijäntuotannon laitoksen mallia, jossa opiskelijoita valitaan vain kerran kahdessa tai kolmessa vuodessa. Yhden vastaajan mielestä koulutuksen tulisi voimakkaammin kannustaa näyttelijöitä muuttuvan teatterikentän vaatimuksia kohti. Työnsaannin epädemokraattisuutta kommentoi moni vastaaja.

”Meitä koulutetaan työmahdollisuuksiin nähden liian paljon, varsinkin kun koko ajan käytetään samoja näyttelijöitä. Vaihtuvuus on hirveän pientä verrattuna siihen kuinka moni olisi jonossa. Työnsaanti on todella epäbalanssissa. Tulevaisuus on epävarma ja sekava mikäli teatterikoulut ei vähennä sisäänottomääriä. Mihin ne määrät ylipäättään perustuu?”

– vuonna 2009 valmistunut freelance-näyttelijä

”Teakin S-puolella painotetaan kuulemma koulutuksessa sitä, että kaikista tulee itsenäisiä taiteilijoita, kun taas N-puolella hoetaan, että kannattaa lähteä heti koulun jälkeen kiinnitykselle ja ottaa vastaan kaikki duunit. S-puolen meininki luo mielen vapautta tai ainakin näennäistä rentoutta, ja valmistuneet perustaa paljon omia ryhmiä ja tekee omia juttuja. Meidän puolella sen sijaan on pelon ilmapiiri työnsaannin suhteen ja ajatellaan, että muiden duunit on multa pois.”

– vuonna 2009 valmistunut freelance-näyttelijä

”Freelancerina on kestettävä se, että välillä töitä on ja välillä ei ole. On nähtävä uran isot linjat. Teakista valmistuu vuosittain 12 näyttelijää ja töitä on vähän. Näyttelijät eläköityy vanhoina tai ei ollenkaan, elokuvaohjaajat käyttää samoja naamoja, tv:ssä tehdään vain realitysarjoja ja amatöörien duuneja. On väijäämätöntä, ettei kaikki valmistuneet jää alalle. Jos kaikki jää, niin tulee aikoja kun töitä ei ole ja on tehtävä muita töitä. Maakunnat on täynnä teattereita, joissa on amatöörejä. Jos kaikki lähtisi sinne missä töitä on, niin töitä riittäisi. Se ei kuitenkaan ole niin yksinkertaista.

Hävittäjäalentäjillä lukee koulutus sopimuksessa, että ne sitoutuu kymmeneksi vuodeksi valtion duuniin. Pitäisikö näyttelijöillä olla sama, mutta lyhyemmäksi aikaa? Esimerkiksi valmistuva kurssi tai puolikas lähtisi maakuntateatteriin. Sitä pääsisi tekemään töitä ja isompia rooleja. Se saattaisi jopa edistää työllisyyttä, kun ihmiset näkisi millaista maakunnissa on ja kavereiden kanssa tehtäisiin uudenlaista teatteria. Ehkä ihmiset tykästyisi siihen ja haluaisivat jäädä.”

– vuonna 2011 valmistunut freelance-näyttelijä

”Työt jakaantuu tosi epätasaisesti: toisilla on töitä tauotta ilman lomaa ja toiset nuoret ja lahjakkaat pyörii työttöminä freelancereina stadissa. Monta kollegaa on vaikeassa tilanteessa. Tuntuu, että näyttelijöitä arvostetaan mediassa koko ajan enemmän, mutta se ei silti lisää työmahdollisuuksia. Se ei ole hirveän hyvä tilanne.”

– vuonna 2008 valmistunut freelance-näyttelijä

Jotkut haastatelluista korostivat näyttelijän omien ominaisuuksien ja vaatimusten merkitystä työllistymisessä.

”Koulusta valmistuu hirveästi erilaisia ihmisiä ja työllistyminen on todella persoonakohtaista. Jos on vaikea ja vaatimaton ja kohtaa ongelmia itsensä markkinoinnissa, niin voi olla vaikeaa. Omalta kurssilta näki jo alkuvaiheessa, että kuka tekee yhden runoillan ja jää odottelemaan seuraavaa apurahaa, ja ketkä keksitään koekuvauksien kautta heti leffoihin. Sinnikkyys palkitaan.”

– vuonna 2008 valmistunut freelance-näyttelijä

*”Tällä työllä voi hyvin elättää itsensä jos ei halua paljon rahaa.
Freelanceriksi jäämällä tulee työttömyyttäkin, mutta jos on rohkea niin ei
tarvitse olla huolissaan. Mä en olisi huolissani jos valmistuisin nyt.”*

– vuonna 2009 valmistunut freelance-näyttelijä

*”Jos on liian valikoiva ja haluaa tehdä heti vain isoja rooleja isoissa
kaupungeissa, niin työnsaanti ei ole helppoa. Oma-aloitteisuus työllistää!”*

– vuonna 2010 valmistunut kiinnitetty näyttelijä

Kaiken kaikkiaan haastattelujen perusteella vaikutti siltä, että alan työllisyystilanteen pelättiin huonontuvan tulevaisuudessa, mutta vastaajilla oli jo valmiiksi mietittynä useita sotasuunnitelmia huonontumisen varalle. Tämä kertoo siitä, että huono taloustilanne voi todella aiheuttaa positiivista väreilyä ja liikehdintää teatterikentälle. Uusien ryhmien syntyminen, kiertueteatteri, oma-aloitteisuus ja rohkeus ovat ehdottomasti tervetulleita asioita paikoin pahasti jämähtäneelle alalle.

4. YHTEYDENOTTO NRO. 1

TYÖNHAKIJA

Kotkaniemen Saara tässä moi. Soitanko todella pahaan aikaan?

TYÖNANTAJA

(Luulee soittajaa puhelinmyyjäksi)

No itse asiassa nyt on kyllä todella huono hetki.

TYÖNHAKIJA

Voisinko soittaa huomenna uudestaan?

TYÖNANTAJA

Huominen on kyllä vielä huonompi.

TYÖNHAKIJA

(Ymmärtää, että häntä luullaan puhelinmyyjäksi, hätääntyy)

Mä olen siis näyttelijä Saara Kotkaniemi, ja olisin halunnut tulla tapaamaan sua työasioissa. Voisimmeko soittaa paremmalla ajalla tai laittaa sähköpostia?

TYÖNANTAJA

Meillä on 5.2. uuden musikaalin auditionit, tule sinne. Ilmoita XX:lle *(nimi menee täysin ohi)*, että olet tulossa. Nyt mun pitää hei lopettaa, oon palaverissa.*(On sulkemassa puhelinta)*

TYÖNHAKIJA

(Ei missään tapauksessa halua mennä musikaaliauditioniin, hätääntyy)

Olisinko kuitenkin voinut tulla tapaamaan sua ihan kahden kesken? Voin laittaa sulle sähköpostia niin sovitaan ajasta.

TYÖNANTAJA

Tule sinne auditioniin. Nyt mun on hei ihan pakko lopettaa.

TYÖNHAKIJA

(Todella hätääntyneenä, änkyttää)

Mä en välttämättä pääse sinne silloin, olisiko sulla aikaa tavata?

TYÖNANTAJA

(Turhautuneena, selaa kalenteriaan)

No 27.1. klo 12.00.

TYÖNHAKIJA

(Tarkistaa päivämäärän, ajankohta on mahdollisimman huono)

Selvä, mä tulen silloin.

TYÖNANTAJA

Hyvä. Hei hei. *(Lopettaa puhelun)*

TYÖNHAKIJA

Hei. *(Lopettaa puhelun)*

Kaksi viikkoa myöhemmin työnhakija laittaa työnantajalle sähköpostiviestin tarkistaakseen, että tapaaminen on edelleen voimassa.

Työnantaja vastaa:

>>Erittäin hyvä että lähestyt. En kirjannut minnekään numeroasi. Olen päänäyttämöllä läpimenossa n klo 14 asti ja sen jälkeen teemme ennakkovalintaa erääseen castingiin. Siis tuo perjantai on mahdollisimman huono. Voisitko soittaa huomenna iltapäivällä että sovimme uuden ajan.<<

Työnhakija yrittää soittaa useaan kertaan ja laittaa sähköpostia, mutta työnantaja ei enää vastaa. Lopulta työnantaja vastaa puheluun ja tapaaminen saadaan sovittua kahden kuukauden päähän.

5. TYÖNHAKU

”Pitäisi pitää itseään ja omaa työtään arvossa ja soittaa rohkeasti ajatellen, että ne tarvitsee just sua. Ei kannata pitää itseään altavastajana tai ainakaan kuulostaa siltä. Rohkeutta siihen, että mitä tahansa voi tapahtua, jos uskaltaa kysyä ja laittaa asioita alulle!”

– vuonna 2010 valmistunut freelance-näyttelijä

Yksi opinnäytteeni päätavoitteesta oli selvittää viime vuosina valmistuneiden näyttelijöiden työnhakuun liittyviä kysymyksiä. Kuinka moni hakee töitä? Millä tavoilla töitä haetaan? Keneen ollaan yhteydessä töitä haettaessa? Onko oma työnhaku koettu hyödylliseksi? Pyysin myös haastateltuja jakamaan työnhakuun liittyviä kokemuksia ja vinkkejä, jotta allekirjoittanut ja muut tulevaisuudessa valmistuvat saisivat hyödyllistä informaatiota tulevaa työuraa varten. Tutkimukseni tämän osan suhteen toivoin saavani tuloksia työnhaun kannattavuuden puolesta, ja oletin, että suurin osa viimevuosien valmistuneista oli tehnyt työnhakua. Lisäksi ajattelin omien kokemusteni perusteella, että työnhakumetodeista hyödyllisimpiä olisivat suoran kontaktin muodot, kuten puhelinsoitto tai tapaaminen.

Haastatelluista peräti 20 % ei ollut omien sanojensa mukaan koskaan hakenut töitä. Työnhauksi määrittelin omasta aloitteesta lähtevän aktiivisen panoksen työn saamiseksi. Tyypillisimpiä työnhaun keinoja olivat puhelinsoitto, sähköpostiviesti, tapaamisen järjestäminen ja työkiinnostuksesta ilmoittaminen ohimennen. Suljin työnhaun ulkopuolelle koekuvaukset, koska suurin osa koekuvauksista tapahtuu työnantajan aloitteesta. Tämä ratkaisu voi vaikuttaa erikoiselta, kun koelaulutilaisuudet sen sijaan on laskettu työnhauksi. Perustelen rajausta sillä, että koelaulutilaisuudet ovat koekuvauksia useammin avoimia tai niihin päästäkseen on pitänyt ilmoittaa teatterille kiinnostuksestaan musiikkiteatteriin. Toki on myös monia näyttelijöitä, jotka automaattisesti kutsutaan esimerkiksi Helsingin Kaupunginteatterin musikaalikoelauluihin. Tulosten kannalta tällä määrittelyllä ei kuitenkaan ollut suurta merkitystä.

Taulukko 10: Haastateltujen käyttämiä työnhakutapoja

TYÖNHAKUTAPOJA	KPL	%
A.) PUHELIMITSE	26	65 %
B.) SÄHKÖPOSTITSE	23	57,5 %
C.) TAPAAMINEN	17	42,5 %
D.) OHIMENNEN	28	70 %
E.) MUU: SPEEDMEETING	8	20 %
KOELAULU	5	12,5 %
POSTI	3	7,5 %
MUU	9	22,5 %
F.) EI LAINKAAN	8	20 %

Suosituin työnhaun tapa oli haastateltavien kohdalla ollut ohimennen työtarpeesta tai –kiinnostuksesta ilmoittaminen. Tämä tarkoitti useimmiten sosiaalisissa tilanteissa tapahtunutta luontevaa lähestymistä, jossa toisena osapuolena oli ollut ystävä, kollega tai puolittutu. Työnhakutavan suosiota selittää luultavasti sen helppous: ei tarvitse nähdä vaivaa työnhaun eteen, vaan työnhaku tapahtuu normaalin kanssakäymisen puitteissa. Jotkut haastatelluista eivät edes pitäneet ohimennen ilmoittelua työnhakuna. Puhelimitse töitä olivat vähintään kerran hakeneet 65 prosenttia vastaajista ja sähköpostitse lähes 60 prosenttia vastaajista. Hieman yli 40 prosenttia vastaajista oli käynyt työnhaun puitteissa tapaamassa työnantajaa. Muita työnhaun tapoja olivat muun muassa aikaisemmin mainitut koelaulut (12,5 %), posti (7,5 %) ja Ilmaisuverstaan järjestämä speedmeeting, jossa työnantajat ja työnhakijat voivat kohdata toisiaan (20 %). Näiden lisäksi mainittiin muun muassa tekstiviesti, omiin esityksiin kutsuminen, lähestyminen facebookissa, äänitellit ja omien produktioiden tekeminen työnhakumielessä. Näyttelijäliiton Internet-sivuilla olevaan matrikkeliin tietonsa olivat päivittäneet 67,5 prosenttia vastaajista.

Kysyin vastaajilta myös keneen he olivat olleet yhteydessä hakiessaan töitä. Kuten olin arvellutkin, suurin osa ilmoitti olleensa yhteydessä pääosin teatterialan ihmisiin. Teatterinjohtajiin oli ollut yhteyksissä 62,5 prosenttia haastatelluista ja teatteriohjaajiin 60 prosenttia vastaajista. Vain 12 haastateltua (30 %) ilmoitti olleensa yhteydessä kamerapuolen ohjaajiin, tuottajiin tai tuotantoyhtiöihin, ja monesti kokemukset olivat negatiivisempia kuin teatteripuolen yhteydenotoissa. Tuotantoyhtiöissä ei esimerkiksi ollut vastattu puhelimeen tai sähköpostiviesteihin edes usean yhteydenoton jälkeen. Myös positiivisia kokemuksia näistä yhteydenotoista oli, kuten seuraava kommentti osoittaa:

”Työnhaussa on oltava oikea hetki. Mä seuraan elokuvasäätien tukipäätöksiä ja näin kerran, että yksi hyvä elokuvaohjaaja oli saanut tuotantotukea. Laitoin sille sähköpostia ja sanoin olevani kiinnostunut. Me tavattiin, pääsin koekuvauksiin ja sain roolin elokuvasta.”

– vuonna 2010 valmistunut freelance-näyttelijä

Taulukko 11: Yhteydenottojen kohde

OMAT YHTEYDENOTOT	KPL	%
TEATTERINJOHTAJAT	25	62,5 %
TEATTERIOHJAAJAT	24	60 %
TEATTERITUOTTAJAT	3	7,5 %
ELOKUVA/ TV-OHJAAJAT	4	10 %
ELOKUVA/ TV-TUOTANTOYHTIÖT	10	25 %
ÄÄNIFIRMAT	5	12,5 %
TUTUT/KOLLEGAT	5	12,5 %
EI YHTEYDENOTTOJA	8	20 %

5.1 TYÖNHAUN TULOKSET

”Hyvä keino on laittaa sähköpostia ja sitten soittaa esimerkiksi viikkoa myöhemmin perään. Itse katsoin valmistuessa netistä eteläsuomen teatterit ja laitoin kaikkiin sähköpostia.”

– vuonna 2009 valmistunut freelance-näyttelijä

Moni vastaaja oli käyttänyt työnhaussa useaa eri tapaa ja monesti työnhaku oli ollut muutaman tavan yhdistelmä, kuten edellisessä kommentissa. Lähes puolet vastanneista ja 59 % työnhakua suorittaneista oli käyttänyt työnhaussaan neljää tai viittä eri keinoa. Vain 10 % oli rajannut työnhaun vain yhteen työnhakutapaan.

Taulukko 12: Työnhakutapojen määrä haastateltua kohden

ERI TYÖNHAKUTAPOJA	KPL	%
0	8	20 %
1	4	10 %
2	6	15 %
3	3	7,5 %
4	10	25 %
5	9	22,50 %

Taulukko 13: Työnhaun tulokset

TYÖNHAUN TULOKSET	KPL	%
SUORAA HYÖTYÄ	11	27,5 %
JONKIN VERRAN HYÖTYÄ	13	32,5 %
EI SUORAA HYÖTYÄ	8	20 %
EI OLE HAKENUT TÖITÄ	8	20 %

Työhausta oli ollut suoraa hyötyä useammin kuin kerran 27,5 prosentille vastaajista. 32,5 prosenttia haastatelluista koki, että työhausta oli ollut jonkin verran hyötyä. Yhteensä 75 prosenttia töitä hakeneista oli pitänyt työnhakua hyödyllisenä. Viidesosa vastaajista ilmoitti työhaun suorien tulosten jääneen mitättömiksi. Moni heistä kuitenkin piti työnhakua tärkeänä ja oli sitä mieltä, että tuloksia saattaisi näkyä pidemmällä aikavälillä. Joillakin vastaajilla oli hyvinkin pessimistisiä näkemyksiä työhausta.

”Tuntuu siltä, että aina kun lähtee soittamaan duuneista, niin niillä on jo joku, jota on mietitty. Yleensä mä en ole niitä tyyppejä, joita on mietitty. Aika iso osa hommista taitaa tulla niin, että joku soittaa sulle.”

– vuonna 2008 valmistunut freelance-näyttelijä

Vastauksia analysoidessani huomasin, että monen kohdalla työhaun tulokset olivat jääneet laihoiksi, jos vastaaja oli kertonut hakeneensa töitä vain vähän tai vain muutamalla eri tavalla. Kun tutkin asiaa tarkemmin, huomasin, että paljon töitä hakeneilla oli huomattavasti parempia kokemuksia työhaun tuloksista. Jopa 50 % paljon töitä hakeneista oli saanut työhausta suurta hyötyä, ja jonkin verran hyötyä oli saanut 33,3 prosenttia. Niistä vastaajista, jotka olivat hakeneet töitä vähemmän, vain alle 15 prosenttia oli kokenut työhaun todella hyödylliseksi. Heistä peräti 35,7 prosenttia ilmoitti, ettei työhausta ollut aiheutunut hyötyä. Näiden lukujen valossa lienee selvää, että työnhaku on hyödyllistä, jos sitä tekee paljon. Yksi haastateltu muotoili asian hyvin:

”Kannattaa olla sinnikäs. Aina ei voi olla oikeassa paikassa oikeaan aikaan ja siksi ei kannata luovuttaa heti.”

– vuonna 2011 valmistunut kiinnitetty näyttelijä

Taulukko 14: Työhaun tulokset työhaun määrän mukaan

TYÖNHAUN TULOKSET	PALJON TÖITÄ HAKENEET	VÄHEMMÄN HAKENEET
PALJON HYÖTYÄ	9 KPL (50 %)	2 KPL (14,3 %)
JONKIN VERRAN HYÖTYÄ	6 KPL (33,3 %)	7 KPL (50 %)
EI HYÖTYÄ	3 KPL (16,7 %)	5 KPL (35,7 %)

Vastaajien oli vaikea määritellä, mikä työnhaun tavoista oli ollut hyödyllisin. Monien oli vaikea muistaa, mitkä keinot olivat tuottaneet parhaimmat tulokset ja joillekin hyödyllisiä työnhakutapoja oli ollut useita. Suoran kontaktin puolesta liputti kuitenkin suuri osa vastaajista. 35 prosenttia piti puhelinsoittoa hyödyllisimpänä työnhakutapana. Voi myös olla, että tätä työnhakutapaa oli käytetty eniten työnhaussa ja siksi tuloksia oli syntynyt enemmän. Seuraavaksi hyödyllisin tapa oli vastaajien mielestä ollut ohimennen tehty työnhaku. Puhelinsoitto ja ohimennen sanominen olivat myös kaksi käytetyintä työnhakutapaa. Sen sijaan lähes 60 prosentin käyttämä sähköpostityönhaku oli tuonut tulosta vain kahdelle työnhakijalle, eli viidelle prosentille vastaajista. Olettamani suoran kontaktin tärkeydestä työnhaussa näyttäisi siis pitävän paikkaansa.

Taulukko 15: Työnhakutapojen hyödyllisyys

HYÖDYLLISIN TYÖNHAKUTAPA	KPL	%
PUHELU	14	35 %
SÄHKÖPOSTI	2	5 %
TAPAAMINEN	2	5 %
OHIMENNEN	4	10 %
MUU	2	5 %
EI SUORAA HYÖTYÄ	8	20 %
EI OLE HAKENUT TÖITÄ	8	20 %

5.2 VINKKEJÄ TYÖNHAKUUN

Pyysin vastaajia antamaan vinkkejä työnhakuun valmistuville näyttelijöille. Kaikki eivät olleet samaa mieltä siitä, mikä toimii ja mikä ei, joten sain kuulla ristiriitaisia mielipiteitä siitä, miten työnhakua pitäisi suorittaa. Toiset sanoivat, että työnhaku on kohdistettava vain siihen suuntaan, joka tuntuu oikealta, kun taas toiset pitivät hyvänä laaja-alaisempaa työnhakua. En ole lähtenyt arvottamaan haastateltujen mielipiteitä, vaan jokainen lukija saa tehdä omat johtopäätöksensä vastaajien vinkeistä ja kehotuksista. Jokainen luo lopulta omat työnhakutapansa, kun taas jotkut eivät koskaan ryhdy työnhakuun.

”Työnhakua ei kannata tehdä joka suuntaan, vaan pitäisi luottaa intuitioon. Kyllä sen sitten tuntee kun johonkin pitää tarttua. Omalla suhtautumisella omaan ammattitaitoon on suuri merkitys! Työnhaussa on joskus käynyt niin, ettei ole uskonut itseensä ja silloin työtä ei ole saanut. Kun taas on uskonut itseensä niin töitä on tullut. Mitä rohkeammin uskaltaa seistä omilla jaloillaan ja arvostaa itseään, mennä juttelemaan ihmisten kanssa ja avata suunsa, sitä paremmat edellytykset on työnsaantiin.”

– vuonna 2010 valmistunut freelance-näyttelijä

”Sitä helposti ahdistuu työnkuvaan liittyvästä oman itsensä tyrkyttämisestä. Arvostan ihmisiä, joilla on sellaista rohkeutta, mutta voisiko se tapahtua omilla ehdoilla, ettei tarvitsisi myydä omaa sieluaan? Voisi pohtia sitä minkälainen näyttelijä haluaa olla, ja minkälaisia juttuja haluaa tehdä. Rakastaako ammattia vain työn takia riippumatta siitä kenen kanssa tekee ja mitä? Ala on epävarma, mutta pitäisi olla rohkeutta kulkea omaa tietään, on se sitten mitä tahansa. Sitä pitäisi pystyä kuuntelemaan omaa sydäntään. Miten teatterimaailma voisi kannustaa sellaiseen?”

– vuonna 2009 valmistunut freelance-näyttelijä

”Kannattaa olla kaikkiin yhteydessä valmistuessa ja maalata isolla pensselillä. Siitä tulee sellainen vaikutelma, että on nuori näyttelijä valmiina tekemään töitä. On vihoviimeistä jäädä heti valmistuessa stadiin freelanceriksi, ammattia ei opi koulussa, kun ei pääse tekemään duunia. Nyt vasta kiinnityksen jälkeen kokee, että on jotain hajua omasta ammatista. Sitä pärjää omillaan ja monilla saroilla. On hyvä hakeutua rohkeasti tekemään monenlaisia töitä, eikä jäädä odottelemaan, että susta tulee iso nimi ja punainen matto lasketaan jalkojen juureen. Sitä ei nimittäin lasketa.”

– vuonna 2008 valmistunut freelance-näyttelijä

Rohkaisua työnhakuun tarjosi moni haastateltu:

”Ei kannata pelätä soittamista. Monille on hirveää mainostaa itseään, mutta omasta kokemuksesta vastaanotto on aina ollut hyvää. Se on enemmän tuurista kiinni tarvitaanko just sun tyyppistä näyttelijää.”

– vuonna 2008 valmistunut freelance-näyttelijä

”Ei voi olla haittaa siitä, että sanoo ääneen ihailun jotain ohjaajaa kohtaan tai ilmoittaa, että haluaa tehdä töitä jonkun kanssa. Positiivinen asenne ratkaisee.”

– vuonna 2008 valmistunut freelance-näyttelijä

”Kannattaa rohkeasti soitella, ohjaajat on useimmiten otettuja kun kertoo, että haluaa tehdä yhdessä töitä. Teatterinjohtajien tapaamisissa kannattaa olla suora ja sanoa olevansa kiinnostunut. Ei siis ylimielinen tai röyhkeä, mutta turha vaatimattomuus pois.”

– vuonna 2008 valmistunut freelance-näyttelijä

”Oma aktiivisuus on todella tärkeää. Sitä kannattaa tehdä kaikkensa työnsaannin eteen ja sitten voi jäädä odottelemaan. Mulle tää metodi on poikinutkin töitä. Pitää myös osata ajatella työnhaussa tarpeeksi pitkälle, ainakin vuosi etukäteen. Työtilaisuuksia voi luoda itsekin.”

– vuonna 2009 valmistunut freelance-näyttelijä

Joillakin oli selviä mielipiteitä työnhaun toimivimmista keinoista:

”Suoralla tapaamisella lyö kaksi kärpäästä yhdellä iskulla. Samalla tutustuu työnantajaan ja hakee töitä. Puhelinsoitot ja sähköpostit on aina anonyymeja. Tapaamisessa kannattaa olla mahdollisimman rento ja antaa ymmärtää, että on kiinnostunut. Voi myös kertoa omia ideoita ja ajatuksia mahdollisista töistä tai jutuista. Itsellä kerran tuotantoyhtiötapaamisessa omien ideoiden kertominen vei työnsaantiin asti!”

– vuonna 2010 valmistunut kiinnitetty näyttelijä

”On tärkeää kehen on kontaktissa. Aika usein ohjaaja on se, joka tekee päätökset näyttelijöistä, ei esim. tuotantoyhtiö. Ohjaajiin kontaktoiminen rohkeasti on ehkä järkevämpää, vaikka voi tuntua siltä, että tuotantoyhtiöihin on helpompi ottaa yhteyttä. Itse oon soittanut yhdelle kamerapuolen ohjaajalle ja ilmoittanut halukkuudestani tehdä töitä. Tuntuu, että suoraa kontaktia myös arvostetaan enemmän.”

– vuonna 2008 valmistunut freelance-näyttelijä

”Suoraan meilaaminen ei työnhaussa toimi. Soitto toimii paremmin, vaikka työnantajat usein pyytävät meilaamaan. Parempi olisi jos saisi sovittua tapaamisen. Ohjaajille soittaminen on kaikkein paras tapa. Olisi myös hyvä olla joku juttu työn alla, jolloin voisi pyytää työnantajaa katsomaan. Mulla on showreel sekä teatteri- että leffajutuista. Se kannattaa olla lyhyt, joku pariminuuttinen, jotta sen jaksaa katsoa. CV:n pitäisi olla todella selvä, maksimissaan yksi A4, jossa on lueteltuina tärkeimmät työt ja hyvä kuva. Kuvan kannattaa olla ammattilaisen ottama. Rohkeasti vaan soittamaan, kyllä se siitä helpottuu. Ei kannata keksiä tekosyitä miksi tänään ei tee työnhakua.”

– vuonna 2009 valmistunut freelance-näyttelijä

Muutammat antoivat kannustusta ja vinkkejä koekuvaustilanteisiin:

”Pitää olla oma itsensä, mikään muu ei auta. Oon kuullut, että castingtilaisuuksiin mennessä ei kannata stressata liikaa. Stressi ei luo rentoa tilaa, jossa voisi parhaiten näyttää omat hyvät puolet. Leffacastingeissä ei lähtökohtaisesti kannata odottaa yhtään mitään, se tuntuu heti paremmalta. Todennäköisesti mahdollisuudet saada roolia on todella pienet. Aina kannattaa muistaa, että kun toinen ovi menee kiinni niin toinen aukeaa.”

– vuonna 2011 valmistunut freelance-näyttelijä

”Koekuvauksissa kannattaa olla oma itsensä ja särkeä jää sanomalla mitkä on omat filikset, esimerkiksi jos jännittää. Mä olen nähnyt vierestä, miten tutut näyttelijät menee koekuvaustilanteessa ihan kipsiin. Pitäisi tajuta, että kaikki yrittää pyrkiä yhteiseen hyvään, eikä kukaan nauti niistä tilanteista. Sitä voi myös kysyä ohjaajalta mitä se etsii tai haluaa. Ole valoisasti auki ja itsevarmasti läsnä! Ei kannata vertailla itseään muihin. Epätoivo työnhaussa näkyy läpi.”

– vuonna 2009 valmistunut freelance-näyttelijä

6. TYÖLLISTYMINEN

Tutkimukseni toinen pääpaino oli selvittää viime vuosina valmistuneiden työllistymistä ja siihen liittyviä tekijöitä. Kysyin haastatelluilta pääasiallisista työnantajista sekä työskentelypaikkakunnista ja tiedustelin, mitä he olivat pitäneet tärkeänä oman työllistymisensä kannalta. Pohdittaviksi vaihtoehdoiksi tähän kysymykseen annoin oman työnhaun, suhteet, näkyvyyden/nimen, kameratyöskentelyn, koulun panoksen, castingfirmat ja tuurin/sattuman. Lisäksi pyysin vastaajia pohtimaan jotakin muuta tekijää, joka työllistymiseen oli mahdollisesti vaikuttanut. Jätin vaihtoehdoista tietoisesti ulkopuolelle oman lahjakkuuden tai omat piirteet, koska minua kiinnosti tietää kuinka moni tarjoaisi sitä työllistymisen syyksi kysymättä. Tutkimukseni tästä osasta en uskaltanut tehdä olettamia ennen tulosten analysointia, sillä epäilin vastausten jakautuvan melko laaja-alaisesti eri vaihtoehtojen kesken.

Haastatellut näyttelijät olivat valmistumisen jälkeisenä aikana työskennelleet useilla näyttelijäntyön osa-alueilla. Puolet vastanneista ilmoitti vain yhden pääasiallisen työnantajan, mutta 50 prosentille oli mahdotonta määritellä vain yhtä. Parhaimmillaan vastattiin neljä tai viisi eri näyttelijäntyön osa-aluetta. Freelancerin arjessa on yleistä, että työtä tehdään useille eri työnantajille ja tästä syystä en halunnut pakottaa ketään valitsemaan vain yhtä alan haaraa. Teatterikenttä oli kuitenkin suurimmalle osalle vastanneista ollut työllistävin.

65 prosenttia vastaajista ilmoitti pääasialliseksi työnantajakseen vain teatterit, usein sekä laitosteatterit että pienemmät teatterit tai ryhmät. 72,5 prosenttia vastaajista piti laitosteattereita yhtenä työllistävimpänä työnantajanaan, ja pienempien teattereiden tai ryhmien parissa oli työskennellyt paljon 47,5 prosenttia haastatelluista. Televisio oli työllistänyt merkittävästi jopa neljäsosaa ja elokuva 12,5 prosenttia vastaajista. Radio ja äänifirmat olivat olleet suuria työllistäviä tekijöitä 17,5 prosentille haastatelluista. Muista työnantajista mainittiin muun muassa yritykset, ohjelmatoimistot, laitokset ja koulut. Vain 12,5 prosenttia vastaajista ei ilmoittanut teatterikenttää pääasiallisten työnantajien joukkoon.

Taulukko 16: Pääasiallinen työnantaja valmistumisen jälkeen

PÄÄASIALLINEN TYÖNANTAJA	KPL	%
A.) ELOKUVA	5	12,5 %
B.) TV	10	25 %
C.) RADIO	4	10 %
D.) ÄÄNIFIRMAT	3	7,5 %
E.) LAITOSTEATTERIT	29	72,5 %
F.) PIENEMMÄT TEATTERIT/RYHMÄT	19	47,5 %
G.) MUU	4	10 %

Vertailin haastateltujen työnantajia valmistumisvaiheen ja haastatteluhetken välillä, mutta tilastollisesti merkittäviä eroja ei tässä vertailussa löytynyt. Haastatteluhetkellä vastaajat työskentelivät tasaisemmin eri osa-alueilla, ja ääni- ja keikkatöiden sekä television parissa työskenteli useampi kuin valmistuessa. Teatteri- ja elokuvatyötä teki lähes yhtä moni vastaaja sekä valmistuessa että nyt. Tästä voisi tehdä päätelmän, että työnkuva monipuolistuu uran edetessä. Täysin poissa työelämästä oli molempina ajankohtina noin 10 prosenttia vastaajista. Syynä tähän oli joko työttömyys, pidempiaikainen lomailu tai äitiysloma.

Taulukko 17: Työnantajat alkuvuodesta 2012 ja valmistuessa

TYÖNANTAJA	2012	VALMISTUESSA
TEATTERIT	28 (70%)	30 (75%)
TV	8 (20%)	5 (12,5%)
ELOKUVA	4 (10%)	4 (10%)
RADIO/ÄÄNIFIRMAT	7 (17,5%)	1 (2,5%)
KEIKAT/MUU	15 (37,5%)	6 (15%)
EI TÖISSÄ	5 (12,5%)	4 (10%)

6.1 TYÖSKENTELEYPAIKKAKUNTIA

”Lähteminen pienempään kaupunkiin ja teatteriin kannattaa. Sitä pääsee heti tekemään töitä, ehkä vähän liikaakin.”

– vuonna 2008 valmistunut kiinnitetty näyttelijä

Pyysin haastateltuja kertomaan missä päin Suomea he olivat työskennelleet valmistumisen jälkeen. Oli mukavaa huomata, että moni oli lähtenyt myös pienemmille paikkakunnille työn perässä (35 % vastaajista), vaikka Helsingin ja lähialueiden suosio oli selvää (42,5% vastaajista). Helsingin ja sen lähialueiden lisäksi vain isoissa kaupungeissa oli työskennellyt 22,5 prosenttia haastatelluista. Ainoastaan Helsingissä oli työskennellyt vastaajista 35 prosenttia, kun taas valmistumisen jälkeen Helsingistä pois pysytelleitä oli 7,5 prosenttia. Suurin osa vastaajista asettui työskentelypaikkakuntien määrässä kahden ja neljän väliin. Kukaan ei ollut ehtinyt työskennellä yli neljällä paikkakunnalla. Lyhyitä keikkoja ja kuvausmatkoja en laskenut mukaan.

Suuria kaupunkeja ovat luokittelussani yli 100 000 ihmisen asuttamat kaupungit, kuten Tampere, Turku, Oulu, Jyväskylä ja Lahti.³ Muita mainittuja työskentelypaikkakuntia olivat (asukasluvun mukaan suuruusjärjestyksessä) Kouvola, Pori, Joensuu, Lappeenranta, Seinäjoki, Kotka, Kokkola, Rauma ja Kajaani.

Taulukko 18: Haastateltujen työskentelypaikkakuntia

TYÖSKENTELEYPAIKKAKUNTIA	KPL	%
HELSINKI JA LÄHIALUEET	17	42,5 %
VAIN ISOT KAUPUNGIT	9	22,5 %
MYÖS PIENEMMÄT KAUPUNGIT	14	35 %

³ Tilastokeskus, Suurimmat kunnat 31.12.2011

Taulukko 19: Työskentelypaikkakuntien määrät

TYÖSKENTELYPAIKKAKUNTIA	KPL	%
VAIN HELSINKI	14	35 %
HELSINKI + 1	12	30 %
HELSINKI + 2	7	17,5 %
HELSINKI + 3	4	10 %
VAIN MUUALLA	3	7,5 %

Tiedustelin haastatelluilta myös olivatko he olleet valikoivia työskentelypaikkakunnan suhteen. 57,5 prosenttia vastaajista ilmoitti olleensa valikoiva työpaikkoja valitessaan. Useimmiten valikoivuuden syynä olivat perhesyyt, kuten jo haastateltujen työllisyysnäkökymien kohdalla tuli ilmi. 30,4 prosenttia oli sitä mieltä, että valikoivuus paikkakunnan suhteen oli vaikuttanut työllisyystilanteeseen. Näissä tilanteissa oli esimerkiksi jääty työttömäksi mieluummin kuin jätetty oma perhe tai puoliso toiselle paikkakunnalle. 69,6 prosentin kohdalla valikoivuus ei ollut vaikuttanut työllisyyteen, vaan valinta oli tehty kahden työpaikan välillä.

Muutamit valmistuneet halusivat kannustaa maakuntiin lähtemisessä:

”Maakuntateatterissa olo on ollut todella antoisaa.”

– vuonna 2011 valmistunut kiinnitetty näyttelijä

”Itselle oli oikea ratkaisu lähteä maakuntaan, se opetti kunnioittamaan näyttelijää ja tajuamaan, että näyttelijäisyys on keskeneräisyyden sietämistä. Sitä tajusi kuitenkin, että itse on levoton ja levoton Helsinki veti puoleensa, vaikka maakunnassa olisi ollut rauha tehdä ja elää. Lyhyt kiinnitys oli hieno kokemus, ei tarvinnut lähteä mukaan sisäisiin klikkeihin ja lamaannukseen tai lässäytyneisyyteen, vaan sai ainoastaan hyvät puolet. Näyttelijäksi kasvamisen kannalta sain tehdä tärkeitä rooleja, ja maisemanvaihdos toi perspektiiviä ja kantoi hedelmää. Oma intuitio voi viedä myös maakuntiin.”

– vuonna 2008 valmistunut freelance-näyttelijä

6.2 SUHTEIDEN MERKITYS TYÖLLISTYMISSÄ

”Käytännössä kaikki hommat tulee sitä kautta, että on hyvissä väleissä jonkun kanssa tai aktiivinen sosiaalisesti. Voisi sanoa, että se on melkein tärkein tekijä.”

– vuonna 2008 valmistunut freelance-näyttelijä

Usein sanotaan, että ilman suhteita näyttelijäntöitä on todella vaikea saada. Tämä uskomus sai todistus pohjaa haastateltujen vastauksissa, koska jopa 75 prosenttia vastaajista koki, että suhteilla tai verkostoitumisella oli ollut oman työllistymisen kannalta suuri merkitys. 20 prosenttia vastaajista antoi suhteiden työllistävälle vaikutukselle jonkin verran painoarvoa, ja vain 5 prosenttia oli sitä mieltä, etteivät suhteet olleet vaikuttaneet omaan työllistymiseen lainkaan. Moni korosti kouluaikana luotujen suhteiden merkitystä ja muutamat halusivat painottaa, ettei tietoinen verkostoituminen kuulu omiin työnhakumetodeihin.

Seuraaville sivuille olen koonnut vastaajien ajatuksia suhteiden työllistävästä vaikutuksesta.

”Tän kokoisessa maassa ja pienissä piireissä suhteet on tärkein työnsaamisen mekaniikka. On tärkeää, että on monenlaisia suhteita, myös kurssikaverit ja ohjaajat koulusta.”

– vuonna 2008 valmistunut freelance-näyttelijä

”Kouluaikana on kaikkein tärkeintä, että tutustuu joihinkin ihmisiin ja tekee töitä niiden kanssa myös valmistumisen jälkeen. Omalla kohdalla koulussa vierailevat opettajat ottivat juttuihin ja sitä kautta olen saanut myös nykyisen työpaikan. Näyttelijän pitäisi olla helppo ja kiva työtilanteessa. En yhtään ihmettele, miksi sellaiset ihmiset saa töitä. Jos pystyy hallitsemaan tollasia voimia, niin se on merkittävää.”

– vuonna 2008 valmistunut kiinnitetty näyttelijä

”Iso osa työnhakua on juuri se, miten tuntee ihmisiä. Se ei kuitenkaan mun kohdalla ole tietoista verkostoitumista.”

– vuonna 2008 valmistunut freelance-näyttelijä

”Ei sitä välttämättä tarvitse olla kaikkien teatterinjohtajien facebook-kaveri, mutta työnantajille on helpompaa, jos ne voi ottaa selvää millainen työntekijä sä oot ollut.”

– vuonna 2008 valmistunut freelance-näyttelijä

”Verkostoituminen on vaikeaa niin kauan, kun ei asu pääkaupunkiseudulla.”

– vuonna 2008 valmistunut freelance-näyttelijä

”Jos olisi ajatellut teak-ajan verkostoitumisena (tutustunut ja tullut toimeen ihmisten kanssa) niin nyt olisi töitä. Teakissa kaikki katsoo ulospäin, vaikka yhtä tärkeää olisi, että koulun näyttelijöiden ja ohjaajien kanssa loisi suhteita ja tekisi yhteisiä töitä. Koulun ohjaaja voi viedä näyttelijän koulun ulkopuolisiin produktioihin ja vice versa. Kannattaa muistaa, että puskaradio toimii. Ihmiset puhuu, jos joku tekee töitä hyvin ja hyvin tehty työ puhuu puolestaan. Se on paljon tärkeämpää kuin omien käyntikorttien jakaminen.”

– vuonna 2008 valmistunut freelance-näyttelijä

6.3 NÄKYVYYDEN TAI NIMEN MERKITYS TYÖLLISTYMISESSÄ

”Haluan mieluummin saada töitä siksi, että oon hyvä näyttelijä kuin siksi, että mulla olisi nimeä. Se tuntuisi loukkaavalta!”

– vuonna 2008 valmistunut freelance-näyttelijä

Näkyvyyden ja nimen merkitys työllistymisessä oli selvästi vaikea asia monelle haastatellulle. Moni ilmoitti aluksi, että tällaista asiaa on mahdotonta itse arvioida. Ne näyttelijät, joilla yleisten mittareiden mukaan on nimeä ja näkyvyyttä, harvemmin halusivat myöntää näiden asioiden merkityksen työllistymisessä. Haluttiin pitää arvossa enemmän omaa työtä ja lahjakkuutta kuin nimeä. Monet kokivat, että nimen tai näkyvyyden puuttuminen oli vaikuttanut vahvasti työnsaantiin, kun esimerkiksi leffakoekuvauksissa tunnetumpi näyttelijä oli valittu rooliin.

Vain 10 prosenttia vastaajista kertoi, että nimellä tai näkyvyydellä oli ollut suuri merkitys työnsaannissa, ja jonkin verran merkitystä asialla oli ollut 30 prosentin mielestä. 32,5 prosenttia haastatelluista sanoi, ettei nimellä tai näkyvyydellä ollut työllistymisen kannalta ollut mitään merkitystä. Heistä osa mainitsi, ettei nimeä tai näkyvyyttä omalla kohdalla ollut tullut vastaan. 27,5 prosenttia vastaajista tarkensi kysymyksenasettelua ja vastasi, että näkyvyys tehtyjen töiden muodossa oli kyllä ollut tärkeä tekijä työllistymisessä. Näkyvyys ja nimi eivät aina ole mediajulkisuuden tai kameratyöskentelyn aiheuttamaa, vaan niitä voi saavuttaa myös esimerkiksi onnistuneiden teatteritöiden kautta.

”Vaikea sanoa, kun kukaan ei sano tällaisia asioita ääneen. Sitä haluaisi ajatella, että työnsaanti johtuu onnistuneista töistä eikä nimestä.”

– vuonna 2008 valmistunut freelance-näyttelijä

”Ei voi väittää, etteikö se olisi vaikuttanut, varsinkin leffapuolella. Mun ei esimerkiksi tarvitse lähettää valokuvia itsestäni ja tuottajat näkee rahoitusmahdollisuudet. Ekoihin duuneihin nimi tai näkyvyys ei kuitenkaan vaikuttanut!”

– vuonna 2009 valmistunut freelance-näyttelijä

”Aina jos on joku proggis käynnissä, niin kannattaa kutsua ohjaajia ja kollegoita katsomaan.”

– vuonna 2009 valmistunut freelance-näyttelijä

”Työnantaja on joskus sanonut, että nimi tai näkyvyys olisi tärkeää, mutta kun sulla ei sitä ole.”

– vuonna 2011 valmistunut freelance-näyttelijä

”Vaikuttaa siltä, että näkyvyys saa yhä enemmän painoarvoa. Sitä ei haluaisi uskoa, mutta tilastojen valossa se näyttää vaikuttavan enemmän. Oman henkilökohtaisen elämän avaaminen julkisuuteen ei tunnu omalta enkä halua lähteä sellaiseen. Nimi tarkoittaa sitä, että sut muistetaan. Ohjaajat näyttää ottavan sellaisia näyttelijöitä, jotka tulee mieleen. Harvat tuntee paljon näyttelijöitä tai etsii aktiivisesti uusia kasvoja. Nimi tai tunnettavuus ei kuitenkaan pitäisi olla ensisijaisena määreenä tärkeitä tai tavoiteltavaa. Ei kannata pyrkiä lehtien palstoilta töihin.”

– vuonna 2011 valmistunut freelance-näyttelijä

”Kannattaa miettiä missä yhteydessä ja millä tavalla oma nimi näkyy. Oon esimerkiksi ite miettinyt, että millä tavalla itseni esittelen tai määrittelen. Asialliset lehtijutut (syvähaastattelut) voi olla merkityksellisiäkin. Pienellä näkyvyydellä taas tuskin on juurikaan merkitystä. Toimittajapiirejä ei kannata suututtaa, koska nekin on todella pienet.”

– vuonna 2008 valmistunut freelance-näyttelijä

”Se vaikutus voi olla myös käänteistä. Jollain voi olla luulo, että on täysin työllistetty tai profiloitunut vain tietyn työn tekijäksi. Oon myös miettinyt miksi taidepiireissä pyörivää näyttelijää ei pyydetä musikaaleihin. Pitääkö musiikkiin profiloitua?”

– vuonna 2010 valmistunut freelance-näyttelijä

6.4 KAMERATYÖSKENTELEN MERKITYS TYÖLLISTYMISESSÄ

”Mulle on ollut todella suuri hyöty siitä, että on kamerapuolen kokemusta. Se luo luottamusta työnantajille ja sitä helpommin kysytään töihin.”

– vuonna 2010 valmistunut freelance-näyttelijä

Monesti käy niin, että kameratyöskentely tuo näyttelijälle nimeä tai näkyvyyttä, mutta halusin pitää nämä tekijät erillään, sillä nimeä ja näkyvyyttä voi olla myös ilman kameratyöskentelyä. Osittain vastaukset ovat siis päällekkäisiä edellisen kohdan kanssa.

Kameratyöskentelystä oli ollut työllistymisen kannalta suuri hyöty 25 prosentille vastaajista. Jonkin verran hyötyä kameratyöskentelystä oli ollut 22,5 prosentille. 25 prosenttia ilmoitti, ettei kameratyöskentely ole vaikuttanut työllistymiseen ja 27,5 prosenttia haastatelluista mainitsi, ettei ole tehnyt juurikaan kameratöitä ja siksi se ei ole vaikuttanut työllistymiseen. Näin ollen lähes puolet haastatelluista oli kokenut kameratyöskentelyn hyödylliseksi työllistymisen kannalta.

”Luulen, että sillä on merkitystä. Tein yhden isomman elokuvaroolin ja sen jälkeen tuli paljon enemmän työtarjouksia.”

– vuonna 2011 valmistunut freelance-näyttelijä

”Aika paljon kameratyöt tulee, kun on jo tehnyt kameratöitä.”

– vuonna 2008 valmistunut freelance-näyttelijä

”Television valta on nykyään hirveän iso ja se melkein automaattisesti lisää tunnettavuutta ja työllistymistä. Ennen kouluun pääsyä mä työllistyin tehtyäni yhden elokuvaroolin ja edeltävä työ poiki lisää töitä.”

– vuonna 2011 valmistunut freelance-näyttelijä

”Mä en ole itse hakeutunut siihen suuntaan, vaan kaikki roolit ihan viimeisimpiä lukuun ottamatta on tulleet koekuvausten kautta. Se on jopa kivempi mennä koekuvausten kautta, ettei tarvitse todistella mitään.”

– vuonna 2009 valmistunut freelance-näyttelijä

6.5 TEATTERIKORKEAKOULUN PANOKSEN MERKITYS TYÖLLISTYMISSÄ

”Teakilla on teatterikentällä paras maine ja tuntuu, että näyttelijää ei pidetä varteenotettavana, jos ei ole käynyt teatterikorkeaa. Epäsuorasti koululla on ollut itsetuottamusta ja itsekunnioitusta vahvistava vaikutus, ja se on tuonut helpommin töitä. Opettajien ammatti ja asema kentällä on verkostoitumisen kannalta tärkeää.”

– vuonna 2010 valmistunut freelance-näyttelijä

Kaikkien vastaajien mielipiteet Teatterikorkeakoulun panoksen merkityksestä työllistymisessä eivät olleet yhtä positiivisia kuin edellä mainittu. 35 prosenttia vastaajista sanoi, ettei koulun panos ollut vaikuttanut työllisyyteen lainkaan. Jonkin verran merkitystä koulun panoksella oli ollut 55 prosentin mielestä, ja panos oli ollut merkittävä 10 prosentille vastaajista. Mielenkiintoista oli se, että jotkut vastaajat koulu oli todella auttanut uran alkuun, kun taas toisille ei ollut järjestetty edes harjoittelupaikkaa. Toki on mahdollista, että tietyt oppilaat ovat toisia kovaäänisemmin vaatineet apua työllistymiseen ja opettajat ovat kuulleet toiveen, kun taas toiset ovat hiljaa toivoneet, että harjoittelupaikka ilmaantuisi.

Työllistävästä tekijöistä mainittiin useimmin koulun järjestämä harjoittelupaikka ja sen ansiosta saadut uudet työmahdollisuudet. Toiseksi yleisin tekijä oli koulun aikaansaama verkostoituminen, kuten kurseilla tavatut vierailevat opettajat ja kollegat, jotka olivat tarjonneet töitä koulun ulkopuolella. Kuunnelmakurssi ja yhteistyö entisen Taideteollisen korkeakoulun elokuvataiteen osaston kanssa koettiin myös hyödylliseksi työllistymisen kannalta. Joitakin vastaajista koulun professorit ja opettajat olivat auttaneet työllistymisessä, ja joillekin oli ollut hyötyä siitä, että koulu oli kutsunut alan ihmisiä katsomaan koulun esityksiä.

Epäsuorista tekijöistä mainittiin muun muassa tukeva ilmapiiri, kouluajan motivoivuus ja alan arvostus Teatterikorkeakoulua kohtaan. Exit-katalogi ei ollut haastateltujen mukaan ollut millään tavalla hyödyllinen, vaikka muutama vastaaja ei ollut asiasta täysin varma. Uutta sähköistä exit-katalogia arvosteltiin painokelvottomin sanakääntein.

”Koulu järjesti harjoittelupaikan neljälle meidän kurssilaiselle, mutta tuntui siltä, että meidät oli väkisin tungettu mukaan siihen proggikseen sen sijaan, että meidät olisi haluttu mukaan. Harjoittelukokemus oli huono ja siitä oli varmaan enemmän haittaa kuin hyötyä.”

– vuonna 2008 valmistunut kiinnitetty näyttelijä

”Harjoittelupaikka oli kaiken a ja o. Vieraileva opettaja pyysi mukaan juttuun ja se poiki lisää duuneja.”

– vuonna 2008 valmistunut freelance-näyttelijä

”Harjoittelupaikan valinta on oleellista maantieteellisistä näkökulmista.”

– vuonna 2008 valmistunut freelance-näyttelijä

6.6 CASTINGFIRMOJEN MERKITYS TYÖLLISTYMISSÄ

”Kannattaa pitää hyvät välit roolituspalveluun.”

– vuonna 2009 valmistunut freelance-näyttelijä

Castingfirmojen merkitys vuosina 2008-2011 näyttelijäksi valmistuneiden työllistymisessä oli ollut hyvin pieni. Vain yksi haastateltu (2,5 % vastaajista) ilmoitti saaneensa paljon töitä castingfirmojen kautta. Jonkin verran työllistävää vaikutusta castingfirmoilla oli ollut 37,5 prosentille vastaajista. He ilmoittivat usein saaneensa castingfirmojen kautta yhden tai muutamia töitä. Castingfirmojen työllistävä vaikutus ei ollut näyttäytynyt 55 prosentille vastaajista, ja 5 prosenttia vastaajista ei osannut vastata kysymykseen. He epäilivät, että castingyrityksellä oli ollut näppinsä pelissä työnsaannin suhteen, mutta eivät voineet varmistaa asiaa.

Suurin osa vastaajista osasi nimetä vain yhden castingfirman, eli Roolituspalvelun. Muutamat vastaajat arvostelivat Roolituspalvelun valtaa elokuvapuolen roolituksissa. He olivat sitä mieltä, että kyseisellä yrityksellä on tietyt näyttelijäsuosikit, joita koekuvauksissa käytetään, kun taas toisille näyttelijöille ei ole soitettu koskaan.

6.7 TUURIN MERKITYS TYÖLLISTYMISESSÄ

”Jonkun epäonni voi olla toisen mahdollisuus.”

– vuonna 2011 valmistunut freelance-näyttelijä

Näyttelijöitä pidetään usein taikauskoina ihmisinä ja siksi halusin selvittää, kuinka moni kokee mystisempien elementtien, kuten tuurin tai sattuman vaikuttaneen omaan työllisyyteensä. Yllätyin huomattessani, että peräti 85 % haastatelluista piti tuuria merkityksellisenä tekijänä työllistymisessä. Puolet heistä piti tuurin merkitystä suurena, ja puolet antoi tuurille jonkin verran painoarvoa. 10 prosenttia vastasi, ettei tuurilla ollut tähän mennessä ollut vaikutusta, ja 5 % ei uskonut tuuriin lainkaan. Lähes 30 prosenttia vastaajista mainitsi tuurin yhteydessä sanonnan ”oikeassa paikassa oikeaan aikaan” ja se kuvaakin hyvin monen mielipiteitä tuurin vaikutuksesta.

Tuurin tai sattuman piikkiin menivät muun muassa seuraavat asiat:

- Ajoitus
- Paikkausroolit
- Keneen tutustuu, kenet sattuu tapaamaan
- Minkälainen päivä on kun menee koekuvauksiin
- Aikataulut menevät putkeen
- Ei ole tarvinnut hakea töitä, vaan työt ovat seuranneet toisiaan
- Joku on kieltäytynyt roolista
- Joku on sattunut näkemään teatterissa/elokuvassa/televisiossa
- Joku on suositellut rooliin
- On sattunut kuulemaan produktiosta, johon tarvitaan näyttelijöitä
- On pitänyt valita kahden työn välillä
- On mukana harrastajaelokuvassa, jonka ohjaaja tekee myöhemmin pitkän elokuvan

Moni painotti, että tuuri yksin ei työllistä ketään, vaan lisäksi tarvitaan omaa aktiivisuutta ja lahjakkuutta. Kärjistetysti voisi sanoa, että huono tuuri voi hidastaa lahjakkaan näyttelijän uraa, mutta laiska ja lahjaton näyttelijä ei ratsasta koko uraa pelkästään tuurin varassa.

”Kannattaa olla oikeassa paikassa oikeaan aikaan ja usein siellä onkin kun hakee töitä aktiivisesti. Pelkkä tuuri ei riitä jos ei itse hae.”

– vuonna 2011 valmistunut kiinnitetty näyttelijä

”Tuuri on paljon läsnä, mutta painotan silti omaa aktiivisuutta ja sitä, miten on maailmassa. Monesti tuurin kanssa on kysymys toisen epäonnesta. Se ei ole yhtä tyydyttävää kuin se, että joku soittaa ja haluaa sut töihin.”

– vuonna 2008 valmistunut freelance-näyttelijä

”Se valehtelee, joka väittää, ettei tuurilla ole merkitystä. Mamet on kai sanonut, että ainoa mihin voi vaikuttaa, on se, että tekee duuninsa mahdollisimman hyvin. Sattumaan tai tuuriin taas ei voi vaikuttaa. Tuurilla on suuri vaikutus, mutta jos on ihan paska tai kyvytön niin ei tuurikaan auta.”

– vuonna 2008 valmistunut freelance-näyttelijä

”Yksi leffarooli tuli sitä kautta, että mulla oli koekuvauksissa just oikeenlainen letti. Ohjaaja oli ajatellut sen roolihenkilön just sen näköiseksi.”

– vuonna 2011 valmistunut freelance-näyttelijä

”Mulla ei ehkä ole käynyt tuuri ja toisaalta missä se raja menee? Mitkä on asioita, joihin voi itse vaikuttaa? Töitä pitää kuitenkin hakea ja iso osa on ihmisten tuntemista. En voi sanoa, että joku duuni olisi tullut vain tuurin kautta.”

– vuonna 2008 valmistunut freelance-näyttelijä

6.8 MUIDEN TEKIJÖIDEN MERKITYS TYÖLLISTYMISSÄ

”Haluaisin uskoa, että omilla töillä on merkitystä. Mä koen onnistuneeni töissä, jotka oon tehnyt ja sitä kautta oon saanut lisää töitä. Piirit on niin pienet, että tieto menee suusta suuhun.”

– vuonna 2008 valmistunut freelance-näyttelijä

Suurin osa vastaajista lisäsi työllistävien tekijöiden listaan myös oman tekijän. Vain 12,5 prosenttia vastaajista ei keksinyt tai halunnut mainita muita vaikuttajia. Enemmistö haastatelluista piti merkittävänä lisätekijänä työtilanteeseen liittyviä asioita, kuten omaa yhteistyökykyä, työskentelyasennetta ja hyvin tehtyä työtä. Tähän kategoriaan liittyvän tekijän mainitsi 37,5 prosenttia vastaajista. Omia piirteitä, kuten lahjakkuutta tai kokemusta piti työllistymisen kannalta merkittävänä 15 prosenttia haastatelluista ja erikseen omaa aktiivisuutta 7,5 % vastaajista. Puskaradion vaikutusta kehui 10 prosenttia vastaajista, ja 5 % piti työllistymisen kannalta oleellisena maakuntaan lähtemistä.

Taulukko 20: Muut työllistävät tekijät

TYÖLLISTÄVÄ TEKIJÄ	KPL	%
YHTEISTYÖKYKY, HYVIN TEHTY TYÖ, ASENNE	15	37,5 %
OMAT PIIRTEET, KOKEMUS	6	15 %
PUSKARADIO	4	10 %
OMA AKTIIVISUUS	3	7,5 %
MAAKUNTAAN LÄHTÖ	2	5 %
MUUT	5	12,5 %
EI MAINITTU	5	12,5 %

Muita mainittuja tekijöitä olivat muun muassa rohkeus ottaa vastaan erilaisia töitä, avoimuus, omat nettisivut, hyvä itsetunto, sinnikkyys, miellyttämisenhalun puuttuminen, ulkoiset piirteet, erityistaidot, elämäkokemus, kollegoiden suositukset, sosiaaliset taidot, positiivisuus, omien produktioiden tekeminen, työnhaun taktikointi, erilaiset kurssit (Ilmaisuverstaas jne.), monipuolisuus ja asuinpaikkakunta. Muutamat mainitsivat hyväksi puoleksi sen, että on valmis tekemään työt, joita tarjotaan. Liiallinen valikoivuus uran alkuvaiheessa koettiin negatiivisena. Toisaalta jotkut pitivät työllistymisen kannalta oleellisena juuri oman polun kulkemista.

”Mä tuun hyvin toimeen ihmisten kanssa ja oon kiinnostunut ihmisistä. Sosiaalinen oleminen työtilanteessa on tosi iso juttu ja vaikuttaa paljon.”

– vuonna 2011 valmistunut freelance-näyttelijä

”Hyvä itsetunto on varmasti vaikuttanut. Mulle ei ole ongelmaa hakea töitä tai ilmoittaa kiinnostuksesta työntekoon. Koekuvauksissa en ole väheksynyt itseäni enkä mä myöskään ole tuntenut kateutta.”

– vuonna 2009 valmistunut freelance-näyttelijä

”Oma aktiivisuus on vaikuttanut, oon aina tehnyt mahdollisimman paljon töitä ja ilmaissut, että olen valmis tekemään töitä. Myös laitosteatteerirakenne on vaikuttanut työllisyyteen, kun jutuilla on ollut vastakappaleet. Ei siis välttämättä oo tärkeää se, että on tosi hyvä, vaan se, että on käytettävissä.”

– vuonna 2008 valmistunut freelance-näyttelijä

”Mä luulen, että mulla on oikea kiinnostus tätä juttua kohtaan, ja joku sisäinen taistelu käynnissä, se voi olla kiinnostavaa myös näyttämöllä. Etsiminen ja kiinnostuksen kohteiden seuraaminen on varmaan vaikuttanut.”

– vuonna 2008 valmistunut freelance-näyttelijä

”Mä oon lapsesta saakka käynyt koekuvauksissa ja saanut tilaisuuksia, kokemusta ja ehkä nimeäkin. Jotkut ohjaajat on jo tienneet kuka mä oon ja sana on saattanut levitä. Siitä on varmaan ollut hyötyä.”

– vuonna 2011 valmistunut freelance-näyttelijä

”Siihen vaikuttaa esimerkiksi sun ominaislaatu, millainen sä oot ja mikä on vaatimus sillä hetkellä kentällä, onko mies vai nainen, laulaako vai ei. Asuinpaikkakunta myös vaikuttaa, koska esim. roolituspalvelusta ei ole pyydetty koekuvauksiin asuinpaikan takia.”

– vuonna 2008 valmistunut freelance-näyttelijä

Muutammat vastaajat halusivat kertoa tekijöistä, jotka olivat vaikuttaneet työnsaantiin negatiivisesti.

”Mä oon aika hankala ihminen ja voin ottaa joskus yhteen ohjaajien kanssa. En tule toimeen kaikkien kanssa. Tuntuu feikiltä tehdä verkostoitumista pakolla tai pitää yhteyttä ihmisiin vaan siksi, että se olisi kannattavaa. En mä mene juhliissa juttelemaan puolittuttujen kanssa, koska en ole sosiaalisesti lahjakas. Pitää tehdä työnsä mahdollisimman hyvin. Paras keino saada lisää töitä on tehdä joku hyvä rooli.”

– vuonna 2008 valmistunut kiinnitetty näyttelijä

”Mä en hirveesti kaveeraa, en oo alkanut koskaan leikkimään ihmisten kanssa eikä leikitytä. Aika vähän tulee hyvänpäivän tuttuja ja tulee muutenkin oltua nahkeempi jäbä. Kaikki merkit osoittaa, että sillä olisi väliä työllistymisen suhteen.”

– vuonna 2008 valmistunut freelance-näyttelijä

”Sen voi ainakin sanoa, että agentuuri ei ole vaikuttanut lainkaan. Mut on huomattu jo kouluaikana, ja oon päässyt jo aikaisin tekemään isoja juttuja. Alalla käytetään helposti samoja ihmisiä ja se on tuonut itselle rooleja. Ei se välttämättä ole se julkisuus, vaan se, että sut tiedetään ja on kokemusta.”

– vuonna 2008 valmistunut freelance-näyttelijä

7. TYÖTTÖMYYS

”Liittykää ihmiset työttömyyskassaan jo kouluaikana!”

– vuonna 2009 valmistunut freelance-näyttelijä

”Suurin virhe on se, ettei maksa työttömyyskassaan rahaa jo opiskeluaikana. Jos et tee sitä, olet idiootti. Kyllä se harmittaa kun tulee työttömyyspätkä ja tulot olisi viisinkertaiset, jos olisi maksanut sen pienen summan joka kuukausi.”

– vuonna 2011 valmistunut kiinnitetty näyttelijä

Suurin osa Teatterikorkeakoulusta tulevina vuosina valmistuvista näyttelijöistä jää jossain vaiheessa uraansa työttömäksi. Se on näyttelijän uralla lähes väistämätön asia ja joskus pitkän työrupeaman jälkeen jopa toivottua. Tärkein varotoimi työttömyyden kannalta on liittyä esittävien taiteilijoiden ja journalistien JET-työttömyyskassaan. Työttömyyskassa takaa sen, että työttömyyden sattuessa on mahdollista saada korotettua työttömyyspäivärahaa eli ansiosidonnaista päivärahaa. Päivärahasta ja siihen liittyvästä työssäoloehdosta kannattaa lukea lisää JET-työttömyyskassan Internet-sivuilta. Työttömyyskassan jäseneksi saa ja kannattaa liittyä jo opiskeluaikana.

Pyysin näyttelijöiden työttömyyskassan edustajaa lähettämään minulle tilastotietoa ansiopäivärahan saajien määristä, sillä halusin tietää oliko taloustilanteen huonontuminen näkynyt näyttelijöiden työttömyytenä jo työttömyyskassassa asti. Sain käsiini vuosien 2010-2011 sekä alkuvuoden 2012 luvut (liite 3). Lukujen mukaan ansiopäivärahan saajien määrissä ei ollut tapahtunut juurikaan muutoksia viimeisten kahden vuoden aikana. Itse asiassa vuonna 2010 ansiopäivärahaa oli saanut 0,37 prosenttiyksikköä useampi kuin vuonna 2011. Alkuvuoden 2012 luvut näyttivät asteen verran synkemmiltä kuin vastaavaan aikaan edellisinä vuosina, mutta ero oli pieni eikä aiheuttanut poikkeamaa keskiarvosta. Tilastojen perusteella näyttäisi siltä, että näyttelijöiden työttömyys ei ole vielä karannut käsistä synkästä taloustilanteesta huolimatta.

Kysyin haastatteluissani viime vuosina valmistuneilta näyttelijöiltä työnhaun ja työllistymisen lisäksi myös työttömyyteen liittyviä kysymyksiä.

Halusin tietää kuinka moni oli nostanut valmistumisen jälkeen työttömyyskorvausta ja kuinka kauan, kuinka moni oli tehnyt muita kuin oman alan töitä ja oliko kukaan hakenut tai saanut apurahoja. Arvelin, että suhteellisen moni olisi nostanut työttömyyskorvausta lyhyeltä ajalta, kuten kesälomilla, mutta tulokset yllättivät täysin.

Jopa 45 prosenttia haastatelluista ilmoitti nostaneensa työttömyyskorvausta valmistumisen jälkeisenä aikana. Heistä 17,5 prosenttia oli ottanut korvausta vain korkeintaan kolmen kuukauden mittaiselta ajalta ja 15 % korkeintaan puolen vuoden ajan. Vain yksi vastaaja kertoi nostaneensa työttömyyskorvausta yli yhdeksän kuukauden mittaisen ajan. Monet sanoivat nostaneensa työttömyyskorvausta useissa lyhyissä pätkissä, ja tästä syystä ei voi tehdä johtopäätöksiä yhtäjaksoisten työttömyysaikojen pituuksista. Yksi vastaaja ei ollut saanut työttömyyskorvausta hakemuksesta huolimatta, ilmeisesti puolison korkeiden tulojen vuoksi.

Vaikka työttömyyskorvauksen nostajien määrä on haastateltujen keskuudessa korkea, on hyvä muistaa, että monien kohdalla päätös on ollut tietoinen. Freelancer-näyttelijän arki koostuu pätkätöistä, jotka seuraavat toisiaan, ja palkalliset kesälomat eivät tällaisiin töihin kuulu. Tämä tarkoittaa sitä, että loma on aina palkatonta vapaa-aikaa, joka on joskus rahoitettava työttömyyskorvauksella.

Taulukko 21: Työttömyyskorvauksen nostajien määrä

Nostanut työttömyyskorvausta	Kpl	%
Ei	21	52,5 %
Kyllä	18	45 %
Alle 1 kk	1	2,5 %
1-3 kk	7	17,5 %
4-6 kk	6	15 %
7-9 kk	3	7,5 %
10-12 kk	0	0 %
Yli 12 kk	1	2,5 %
Hakenut, muttei saanut	1	2,5 %

7.1 APURAHAT JA MUUT KUIN OMAN ALAN TYÖT

”Ei tarvitse pelätä sitä, että tekee muita töitä välillä. Ne voi aina lopettaa, jos tulee muita töitä. Taloudellinen stressi pienentyy huomattavasti, varsinkin kun on perhettä. Se on helpottavaa, vaikka kynnyks aloittaa muut työt oli todella suuri.”

– vuonna 2008 valmistunut freelance-näyttelijä

Valmistumisen jälkeen muita kuin oman alan töitä oli tehnyt 19 haastateltua eli 47,5 % vastaajista. Heistä tosin 7 henkilöä oli tehnyt näyttelijäntyön lisäksi vain omaa alaa sivuavia töitä, kuten opetus- ja koulutustyötä, musiikkia, teatteriesityksen tuottamista, ohjaamista tai käsikirjoittamista. Näin ollen täysin muita kuin taiteellisen alan töitä oli tehnyt 12 vastaajaa, 30 % kaikista haastatelluista. Monen kohdalla työskentely oli ollut kausittaista ja lyhyttä tai painottunut valmistumisen jälkeiseen vuoteen, jolloin oma ura vielä etsi muotoaan. Jotkut selvästi häpeilivät muun alan työkokemuksia ja kertoivat olleensa helpottuneita, kun olivat päässeet ”hanttihommista” eroon, mutta toiset kertoivat muiden kuin näyttelijäntöiden tekemisen tuovan perspektiiviä omaan ammattiin ja sen harjoittamiseen.

Apurahoja oli valmistumisen jälkeen hakenut 62,5 prosenttia haastatelluista, joista peräti 56 prosentille oli annettu myönteinen päätös kerran tai useammin. Apurahan saajista 42,9 prosenttia oli saanut apurahaa itselle ja 78,6 % ryhmälle. Vain 28 prosentille apurahaa hakeneista oli tullut kielteinen päätös, ja tietoa apurahapäätöksistä odotteli haastatteluajankohdan aikaan 16 % apurahan hakijoista. Nämä luvut välittävät positiivista viestiä apurahoja havitteleville. Apurahan saaminen ei olekaan lottovoitto, joka sattuu kohdalle vain kerran tai ei koskaan, vaan hakeminen todella kannattaa. Moni haastateltu toivoi, että koulutuksessa olisi käyty tarkemmin läpi apurahahakemuksiin liittyviä seikkoja ja lainalaisuuksia.

Itse olen kuullut apurahojen hakemisesta sen, ettei kannata hakea liian pientä summaa, koska se ei vaikuta uskottavalta. Kukaan harvemmin saa hakemaansa summaa, joten budjetit pitäisi laskea tarkkaan ja mieluiten yläkanttiin. Eräs ystäväni toteutti nämä ohjeet ja sai huomattavasti suuremman apurahan, kuin mitä oli uskaltanut toivoa. Vaatimattomuus kannattaa siis heittää syrjään apurahahakemuksissa.

8. TYÖELÄMÄN NURJAT PUOLET

”Tähän mennessä mulla on vain ruusuisia kokemuksia työelämästä. Kukaan ei ole puukottanut selkään tai kussut jaloille.”

– vuonna 2008 valmistunut kiinnitetty näyttelijä

Pyysin haastateltuja jakamaan työelämässä sattuneita negatiivisia kokemuksia, jotta kaikkien ei tarvitsisi tehdä samoja virheitä uran alkuvaiheessa. 17,5 prosenttia vastaajista ei vastannut kysymykseen, mikä yleensä johtui siitä, ettei kovin ikäviä tapahtumia oman uran varrella ollut ehtinyt olla. Puolet vastaajista mainitsi työelämän kurjista puolista puhuttaessa palkkaneuvottelut tai sopimusasiat, ja työttömyydestä sekä rahasta avautui 10 % vastaajista.

Palkkaneuvotteluista, sopimusasioista ja rahasta sanottua:

”Palkkaneuvottelutilanteet on nuorille freelancereille isoissa teattereissa todella vaikeita ja menevät usein henkilökohtaisuuksiin. Kannattaa olla tietoinen liiton minimeistä ja tuntea oma arvonsa.”

–vuonna 2009 valmistunut freelance-näyttelijä

”Kouluaikana tuli tehtyä ihan liian halvalla töitä, koska ei halunnut saada hankalaa mainetta. Harjoittelut tein melkein ilmaiseksi ja sitten saa kuulla, että otettiin sut kun sut sai niin halvalla. Sitä menee aina niin täysillä ja sydänverellä juttuihin ja siksi on niin vaikeaa puolustaa itseään koneistoa vastaan. Koulusta pitäisi saada konkreettista apua neuvottelutilanteisiin, esimerkiksi konkreettisia tilanteita, joita harjoiteltaisiin. Ei ole tietoa siitä, miten paljon pitäisi vaatia ja sitten kuulee jälkeenpäin, että mua on kusetettu ja miesnäyttelijä on saanut enemmän palkkaa. Pitäisikö vain kieltäytyä töistä jos yritetään maksaa liian vähän? Toisaalta joku ne duunit aina tekee. Sitä pitäisi yrittää taistella paremman palkan eteen, jotta saisi riittävän palkan tehdystä työstä.”

– vuonna 2011 valmistunut freelance-näyttelijä

”Ikinä ei kannata rahasta puhuttaessa allekirjoittaa ensimmäisellä kerralla. Silloin tarjotaan aina liian vähän ja liksaa voi saada nostettua suuriakin summia.”

– vuonna 2008 valmistunut freelance-näyttelijä

”Sopimusasioissa on tärkeää lähettää sopimukset liittoon ennen allekirjoitusta. Esimerkiksi perälauta-asioita ei tullut mietittyä ekoja soppareita tehdessä. Freelancerina on tärkeää laskea omat työtunnit ja tarkistaa ne palkkakuitista, ettei vahingossa saa liian vähän palkkaa.”

– vuonna 2009 valmistunut freelance-näyttelijä

”Suulliseen sopimukseen on vaikea luottaa, joten kannattaa aina tehdä kaikki kirjallisena! On esimerkiksi käynyt niin, että on jo roolitettu koko teatterijuttu ja sitten se on peruttu lyhyehköllä varoitusajalla, eikä siinä voi tehdä mitään, kun ei ole ollut kirjallisia sopimuksia.”

– vuonna 2010 valmistunut freelance-näyttelijä

”Nuorempana olisi kannattanut pysyä tiukempana palkoista. Kaikki aina sanoo, että rooliin olisi tulijoita jonoksi asti, mutta sitä voi vaikka tarkistaa ohjaajalta halutaanko juuri sut. Vaadi tarpeeksi ja luota itseesi, arvosta omaa ammattitaitoasi äläkä kuuntele tuottajia.”

– vuonna 2010 valmistunut freelance-näyttelijä

”On aina epäilyttävää, jos sopimus halutaan saada allekirjoitetuksi heti. Pikkufirmoille tai –proggiksille näyttelijäliiton liksat voi olla aika kovia ja joskus pitää joustaa tilanteen mukaan. Pysy kuitenkin lujana ja pidä huolta, että olet itse tyytyväinen sopimukseen. En ole ikinä kuullut, ettei jonkun näyttelijän kanssa haluttaisi tehdä töitä, koska se on vaatinut liikaa liksaa.”

– vuonna 2008 valmistunut freelance-näyttelijä

”Kentällä on todella paljon ongelmia. Esimerkiksi pienissä teattereissa ei saa edes minimipalkkaa ja siitä syystä ei ole mahdollisuutta saada ansiosidonnaista päivärahaa. Lain mukaan ei ole ollut edes töissä. Tällaiset asiat kannattaa aina tarkistaa etukäteen! Sitä haluaisi tehdä töitä pienissä teattereissa, mutta käytännön asiat pitäisi ratkaista paremmin, ettei näyttelijät joudu kärsimään.”

– vuonna 2010 valmistunut freelance-näyttelijä

”Palkoista pitäisi näyttelijöiden kesken puhua avoimemmin. Yhteistä rintamaa voi pitää yllä juuri avoimen puheen avulla. Kannattaa luottaa siihen, että töitä tulee eikä tehdä töitä alle minimipalkan.”

– vuonna 2009 valmistunut freelance-näyttelijä

”Mulle on käynyt niin, että rooli on jo sovittu ja sitten palkkaneuvotteluissa tarjotaan minimiä, joka on selkeästi liian pieni korvaus työstä. Sitten kun on yrittänyt saada palkkaa ylös niin on sanottu, että ”sä olet liian kallis meille, ei tarvitse tulla tähän teatteriin”. Pitäisi aina olla tiukkana ja päättää etukäteen oma henkilökohtainen minimi, mihin tyytyy. Silloin tietää mihin tähtää ja pystyy pysymään tiukempana.”

– vuonna 2010 valmistunut kiinnitetty näyttelijä

”Olin menossa teatterikiinnitykselle yhdessä saman vuosikurssin jätkän kanssa ja oltiin sovittu, että pyydetään samaa palkkaa. Luottamusmies oli mukana neuvotteluissa, jotka käytiin talouspäällikön kanssa. Luottamusmies ehdotti meiltä kysymättä eri palkkoja, koska miehellä oli ”nousujohteinen” ura. Aina ei voi siis luottaa edes luottamusmieheen, vaikka yleensä niiden kanssa kannattaa olla tekemisissä palkka-asioista keskusteltaessa. Ei tarvitse suostua minimiin! Pitää pystyä perustelemaan miksi haluaa yli minimin olevaa palkkaa. Pyydä aina vähän enemmän kuin mitä haluat saada. Mainosmaailmassa yritetään kusettaa palkoissa vielä enemmän. Mieti aina päivä tai pari, tarkista asia liitosta ja palaa sitten asiaan.”

– vuonna 2009 valmistunut freelance-näyttelijä

”Tekijänoikeusasiat on tärkeitä, jos esimerkiksi tekee omasta ideasta pilottia. Kannattaa olla tarkka siitä kenelle materiaaleja näyttää, ja ennen tuotantoyhtiöille lähettämistä kannattaisi antaa back-up –tiedosto jollekin ryhmän ulkopuoliselle ihmiselle. Silloin on todistaja, jos tekijänoikeusasioissa tulee ongelmia.”

– vuonna 2009 valmistunut freelance-näyttelijä

Jotkut halusivat kertoa freelancer-elämän tai kiinnityksen huonoista puolista:

”Mulle tuli yllätyksenä, että freelancerina olo ja apurahoilla eläminen on niin vaikeaa taloudellisesti. Se on ollut kouluttavaa ja kasvattavaa, mutta varoituksena sanon, että taloudellinen tilanne on tukala.

Laitosteatterielämässä on taloudelliset hyvät puolet, kun on tasaiset tulot. Kehotan miettimään freelancer-elämää. Ansiosidonnainenkaan ei tunnu riittävän, ja byrokratia ja erilaisten lappujen säätäminen on työlästä.”

– vuonna 2009 valmistunut freelance-näyttelijä

”Kiinnityksellä on oikeastaan mahdotonta tehdä muita kuin oman teatterin sisäisiä töitä. Jos ei sitten halua työskennellä myös kesälomia.”

– vuonna 2008 valmistunut kiinnitetty näyttelijä

”Pienemmässä maakuntateatterissa nuori laitetaan joka juttuun, jolloin jää keskimäärin yksi päivä viikossa vapaaksi. Elämä menee pitkälti työn parissa. Kannattaa orientoitua siihen, että sosiaalinen elämä jää kakkossijalle. Itse yllätyin siitä, kuinka ajallisesti vaativaa teatterityö on. Iltapäiväbreikki on neljä tuntia ja todella lyhyt, kun siinä pitää syödä ja urheilla ja orientoitua iltaharjoitukseen tai esitykseen. Seurusteleville kiinnitysaika voi olla aika rankkaa.”

– vuonna 2011 valmistunut kiinnitetty näyttelijä

Elokuvamaailmasta, koekuvauksista ja koelauluista oli huonoja kokemuksia muutamilla:

”Olen joskus kuullut, että jossain leffayhtiössä oli näyttelijöiden kuvia seinällä roolitusta tehdessä ja on mietitty mikä naama myy eniten.”

– vuonna 2011 valmistunut freelance-näyttelijä

”Koekuvauksissa vaaditaan varsinkin naisilta hirveitä asioita ja tilanteet on usein kiusallisia. Tuntuu, että näyttelijän ammattitaitoa ei arvosteta tarpeeksi.”

– vuonna 2010 valmistunut freelance-näyttelijä

”Koulussa tulee helposti sellainen olo, että yritetään olla kannustavia ja positiivisia, joten esim. auditionsissa on rankkaa tajuta, ettei kukaan vaikutu ja kaikki muut on vähintään yhtä hyviä. Sitä on samalla viivalla 18-vuotiaiden ”Joo mä haluisin tehdä teatterii” –nuorten kanssa. Tuntuu, että kukaan ei ole kiinnostunut susta, vaikka sitä on tehnyt todella paljon töitä koelaulun eteen. Itse käytin viimeisimpiin auditionsiin yli 200 euroa laulutuntien muodossa, ja sain lopulta laulaa biisiä noin minuutin. Olinkohan antanut jo alkumetreillä sellaisen mielikuvan, että olen väärä vaihtoehto? Onko ihan kaikkea pakko tehdä saadakseen töitä? Tuntuu, että työnantaja on todella vahvoilla. Auditionsit on demokraattinen tapa saada töitä, kun kaikki on samalla viivalla, mutta toisaalta niihin on vaikeaa edes päästä. Pitäisi olla todella vahva itsetunto, jotta pää kestäisi koelauluja. Sitä tulee vainoharhaiseksi ja alkaa epäillä itseään ja taitojaan.”

– vuonna 2011 valmistunut freelance-näyttelijä

Lisäksi kerrottiin muutamia tarinoita aivan toisista aihepiireistä. Nämä tarinat ovat sen verran henkilökohtaisia, että olen päättänyt julkaista ne ilman haastateltujen valmistumisvuosia anonymiteetin varmistamiseksi.

”Naisnäyttelijänä pitää olla tarkka, että suojelee itseään seksuaaliselta häirinnältä ja liian ahdistavalta käytökseltä. Sellaista ei tarvitse sietää. Siinä on enemmän pelissä kuin pelkkä työnsaanti. Olisi itse pitänyt suojella itseään siltä ja puolustautua. Pitää myös kantaa huolta omasta jaksamisestaan. Meidän alalla on ihailtavaa, jos on monta rautaa tullessa, mutta mulle se ei sovi. Kouluaikana sitä kuvitteli, että näyttelijän täytyy tehdä juttuja päällekkäin.”

– freelance-näyttelijä, nainen

”Yhdessä produktiossa ohjaaja ja muut näyttelijät kohteli kokematon ja vastavalmistunutta opettaen ja alentavasti. Pahinta oli se, että lähti siihen itse mukaan, koska se vaikeutti kaikkien työtä. Vastaavassa tilanteessa ei kannata lähteä asenteeseen mukaan. Jos ohjaaja ei luota vastavalmistuneen kykyihin, niin näyttelijän pitäisi sanoa siitä suoraan eikä olla marionettina.”

– freelance-näyttelijä, nainen

”Mä nukuin kerran pommiin suuren näyttämön esityksestä ja esitys peruttiin. En ollut humalassa tai mitään, mutta en vaan herännyt päiväunilta. Puhelin oli ollut päällä, mutta mä en herännyt siihen. Se oli hirvein kauhu, mitä voi kuvitella, ja kaikki muut kauhut tai epäonnistumiset mitätöityy sen rinnalla. Kun tajusin, että olin nukkunut pommiin, niin mä pyörriin pari kertaa ja sain paniikkikohtauksen, joka ei loppunut. Siitä on nyt neljä vuotta ja nyt tiedän, että kaikesta voi selvitä. Mä pelkäsin todella paljon mitä mulle tapahtuu, mutta mä en kuitenkaan saanut potkuja, ihmiset ei kääntäneet mulle selkäänsä, eikä se ole vaikuttanut työllisyyteen myöhemmin. En kannusta ihmisiä tekemään samaa virhettä, mutta itselle se oli herätys ja tajusin, etten ollut pitänyt itsestäni huolta. Olin nukkunut ja urheillut liian vähän, notkunut baareissa ja tehnyt ihan liikaa töitä. Tämän tapahtuman jälkeen mä aloin pitää itsestäni parempaa huolta. Tällaisista kauhuista voi päästä yli ja selvitä.”

– freelance-näyttelijä, mies

Yksi vastaaja ei halunnut jakaa huonoja kokemuksia, koska oli sitä mieltä, että kaikki koettelemukset kasvattavat:

”Negatiivisia kokemuksia on monia, mutta mä uskon, että ihmisten pitää itse kokea ne jutut oppiakseen. Ohjaajat, joiden kanssa ei tule toimeen tai epäonnistuneet jutut tarjoaa kullannarvoista kokemusta, joka opettaa valikoimaan duuneja ja kehittämään itseään. Jos kaikki menee aina putkeen, niin sitä ei ehkä tule haastettua itseään. Kuka sä olet, jos et itse tee omia päätöksiäsi? Tietysti järkeä saa käyttää tämänkin neuvon suhteen, ei kannata rikkoa itseään. Raastavat kokemukset vie kuitenkin eteenpäin ja jälkeenpäin tajuaa, miten paljon on oppinut.”

– vuonna 2011 valmistunut freelance-näyttelijä

9. KANNUSTUSTA VALMISTUVALLE NÄYTTELIJÄLLE

Jotta työelämän negatiiviset puolet eivät jäisi tämän opinnäytteen viimeiseksi anniksi, halusin kerätä loppuun haastateltujen positiivisia kommentteja, jotka voivat luoda uskoa tulevaisuuteen ja lievittää valmistumisahdistusta. Näin kävi ainakin minulle haastatteluja tehdessäni ja toivon, että kannustuksesta on hyötyä muillekin.

”Rauhallisesti, kärsivällisesti ja avoimin mielin tilanne haltuun ja työelämään!”

– vuonna 2011 valmistunut kiinnitetty näyttelijä

”Tiedä oma ammattiarvosi ja se mihin itse pystyt äläkä vertaa itseäsi muihin. Työelämää ei kannata ottaa liian vakavasti, se ei kerro sun paremmuudesta. Reippaasti vaan työnhakuun!”

– vuonna 2009 valmistunut freelance-näyttelijä

”Pitää olla pitkä pinna. Ekalla viikolla koulussa joku opettaja sanoi, että joidenkin aika on kouluaikana, joidenkin heti koulun jälkeen ja joidenkin vasta 20 vuoden päästä, mutta kaikille se aika tulee. Kyllä sitä vielä pääsee tekemään.”

– vuonna 2008 valmistunut freelance-näyttelijä

”Valmistumisahdistus tai graduahdistus on tunnustettu käsite. Itselläkin oli pelko valmistumisesta ja työllistymisestä, mutta se kuuluu asiaan ja menee ohi. Tän alan kuviot on niin pienet, ja me ollaan tehty yhteistyötä ohjaajien, dramaturgien ja leffaopiskelijoiden kanssa. Ystävät kyllä työllistää vielä tulevaisuudessa. Välillä on vaikea luottaa siihen, että elämä kantaa. Sitä kannattaa ottaa ilo irti niistä ajoista kun ei ole töitä, keskittyä muuhun elämään ja ottaa sieltä inspiraatiota. Jos töitä on liikaa, niin intohimokin sammuu. Pitäisi kerätä energiaa ja paloa omaehtoiseen itsensä kehittämiseen.”

– vuonna 2011 valmistunut freelance-näyttelijä

”Itsellä ei ollut paniikkia valmistumisesta. Tuntuu siltä, että työtä saa tehdä jos haluaa. Terveiset valmistuville: rohkeasti ja iloisin mielin soittamaan. CV:llä ei ole merkitystä vaan asenne ja into merkitsee. Elämän kannalta on hyödyllistä olla välillä ulkomailla, se tuo itsetuntoa ja rohkeutta, jota työssä tarvitaan. Kukaan ei katso työn kannalta pahasti jos on ollut jonkun aikaa ulkomailla.”

– vuonna 2008 valmistunut kiinnitetty näyttelijä

”Kati Outinen sanoi joskus, että ura tulee luokse. Se on hyvin sanottu. Uraa on aikaa tehdä koko elämä hautaan asti. Miten muka ei tulisi koskaan töitä, jos täysillä tekee omaa juttuaan? Se, ettei ole töitä ei tarkoita sitä, etteikö voisi itse kehittyä ammatissaan.”

– vuonna 2011 valmistunut freelance-näyttelijä

”Jos on näyttelijä, joka on päässyt kokeilemaan ja näyttämään, mutta silti ura ei lähde käyntiin, niin kannattaa miettiä uranvaihdosta. Koulusta lähtien sitä yrittää tehdä työnsä niin suurella sydämellä ja niin hyvin kuin pystyy. Maisterinpapereilla tai exit-kuvalla ei lopulta ole mitään merkitystä. Jos susta tykätään ja teet työsi hyvin, sen pitäisi riittää.”

– vuonna 2008 valmistunut freelance-näyttelijä

”Mä rohkaisisin siihen, ettei ole pakko olla näyttelijä. Itse koin koulun jälkeen, että tuli taas mahdollisuus miettiä mitä elämällään haluaa tehdä.”

– vuonna 2008 valmistunut freelance-näyttelijä

”Valmistumisesta huolimatta on hyvä pitää yllä opiskelumeininkiä, koska silloin pysyy koko ajan lämpimänä ja avoimena, ja tekee töitä erilaisten asioiden parissa.”

– vuonna 2010 valmistunut freelance-näyttelijä

”Ihmiset on usein niin paniikissa siitä, ettei ole töitä. Mä uskon, että jos uskoo itseensä ja tekee saamansa työt mahdollisimman hyvin, niin kyllä se kantaa. Ei kannata uhrata aikaa siihen, että joku tekee jotain parempaa tai isompia rooleja. Se ei ole sulta pois!”

– vuonna 2008 valmistunut freelance-näyttelijä

”Pitäisi muuttaa käsitystä siitä mikä on normaalia ja mitä on hyvä näyttelemisen. Pitää vaatia itseltään enemmän! Kaikki on valintoja ja oman kehityksen pitäisi olla tärkeämpää kuin taloudellisen kehityksen. Miten voi tulla hyväksi näyttelijäksi? Oikotietä onneen ei ole vaan se on kaikille oma matka.”

– vuonna 2011 valmistunut freelance-näyttelijä

”Jos on palo johonkin suuntaan, niin hakeudu suoraan sinne, ja ala tehdä hommia niiden kanssa joiden kanssa haluat. Treenaa niitä asioita, joissa haluat kehittyä. Pyri olemaan itsellesi rehellinen siitä, mitä haluat saavuttaa vai haluatko mitään. Kun tämä on selvää, niin voit alkaa paiskia töitä.”

– vuonna 2009 valmistunut freelance-näyttelijä

”Koulusta lähteminen tuntui epävarmalta, mutta sitä pitäisi luottaa siihen, ettei ole hätää. Voi tehdä erilaisia työtehtäviä eikä mieltä työtillaisuuksia niin hirveän tarkasti. Kaikesta voi oppia! Olisi hyvä jos luottaisi itseensä ja siihen, että töitä alkaa jossain vaiheessa tulla. Se on oman pään kannalta todella tärkeää.”

– vuonna 2009 valmistunut freelance-näyttelijä

”Paniikin välttäminen on hyväksi, pitäisi pysyä tasapainossa ja tarttua tarjottuihin tilaisuuksiin. Toisaalta on oltava valmis työttömyyteenkin ja muistettava, että on mahdollista työllistää myös itseään. Voi tehdä vaikka juttuja ystävien kanssa, se on hyvä itsetunnolle ja voi poikia myös jotain uutta.”

– vuonna 2010 valmistunut freelance-näyttelijä

”Mä haluaisin kannustaa aktiivisuuteen, että etsisi sitä mikä kiinnostaa ja menisi sitä kohti päätä pahkaa ja aktiivisesti. Jos jää kieltäytymään ja nojailemaan ja miettimään mikä mulle sopisi ja mitä haluaisin tehdä, niin voi menettää paljon aikaa. Vääriäkin valintoja voi tehdä jos ne tekee sellaisissa olosuhteissa, jotka tuntuu hyvältä. Kaikesta oppii!”

– vuonna 2008 valmistunut freelance-näyttelijä

”Jokaisella on omanlainen tie ja pitäisi uskaltaa kulkea reilusti sitä pitkin. Se rauhoittaa valmistumisen jälkeen. Tee juttuja, joista nautit ja etsi omaa kiinnostusta!”

– vuonna 2008 valmistunut freelance-näyttelijä

”Ei kannata ahdistua, jos ei heti valmistumisen jälkeen ole mitään. Töitä saavat lopulta kaikki, jotka haluaa sydämessään tehdä töitä ja tekee töitä sen eteen, että saavat töitä. Kaikilla on oma aikansa. Tee proggiksia, jotka tuntuu hyvältä. Älä tee töitä vääristä syistä (esim. näkyvyys) tai muuten voit ajautua väärille teille.”

– vuonna 2010 valmistunut freelance-näyttelijä

”Pitäisi varoa, ettei vaivu epätoivoon tai ajattele, että jonkun toisen rooli on multa pois. Kannattaa olla yhteyksissä alan ihmisten kanssa ja yrittää luoda kontakteja. Kateuden ja katkeruuden välttäminen on todella tärkeää. Joskus voi mennä aikaa kunnes pääsee tekemään sellaisia juttuja, joita haluaa tehdä.”

– vuonna 2008 valmistunut freelance-näyttelijä

”Kaikki tulee menemään hyvin, ei valmistuminen ole niin pelottavaa. Asiat tapahtuu usein pidemmällä jännteellä, joten ei kannata ahdistua, vaan pysy positiivisena. Silloin työnhaku pysyy keveämpänä.”

– vuonna 2011 valmistunut freelance-näyttelijä

Ja vielä viimeiseksi muutamia kullanarvoisia elämänohjeita näyttelijöille:

- Töitä valitessa on hyvä muistaa HYVÄÄ, KIVAA, RAHAA –periaate.
Vähintään kaksi tekijää täytyy olla läsnä. (Antti Holma, näyttelijä)
- Kuuntele sydämesi ääntä! (Kaarnamuori, Disneyn Pocahontas-elokuva)
- Minun sydämeni on täysi! (Elina Knihtilä, näyttelijä)
- Ainoa, joka tielläsi seisoo olet sinä itse!
- Keskity, kuuntele, reagoi!
- Ole armollinen itsellesi!
- Sinä riität.

10. YHTEYDENOTTO NRO. 3

TYÖNHAKIJA

(vastaa puhelimeen)

Saara.

TYÖNANTAJA

No tässä on XX(*tunnettu elokuvaohjaaja*) moi. Kerkiitkö hetken jutella?

TYÖNHAKIJA

Joo, toki.

TYÖNANTAJA

Mä olen tekemässä kesällä uutta elokuvaa ja mulla on siitä päähenkilön tyttöystävän rooli vielä auki. Mä olen seurannut sun tekemisiä jo jonkin aikaa, ja musta sä oot huippulahjakas näyttelijä. Musta olis kunnia, jos tulisit mun elokuvaan näyttelemään.

TYÖNHAKIJA

(äärimmäisen hämmentyneenä)

Okei. Totta kai. Kiva juttu.

TYÖNANTAJA

Olis ihan mahtavaa, jos sä viittisit lukea käsiksen ja olisit sitten meidän tuotantopäällikköön yhteydessä kuvausaikataulusta. Luuletko, että tää onnistuis?

TYÖNHAKIJA

Joo, se onnistuu kyllä. Palataan.

TYÖNANTAJA

Ihan mahtava juttu, kiitos paljon. Palataan!

12. YHTEENVETO

Synkästä taloustilanteesta huolimatta Teatterikorkeakoulusta vuosina 2008-2011 valmistuneiden näyttelijöiden työtilanne ei ole huono. Erinomainen tai hyvä työtilanne oli haastatteluhetkellä 62,5 prosentilla vastaajista. Yli 80 prosenttia valmistuneista työskentelee freelancer-näyttelijänä. Suuri osa asuu Helsingissä tai Helsingin lähialueilla.

Näyttelijät pitivät omia työllisyysnäkymiään pääosin positiivisina, ja vain 12,5 % haastatelluista piti omia työllisyysnäkymiään huonoina. Yleisesti alan työllisyysnäkymiä pidettiin melko huonoina (32,5 % vastaajista) taloudellisen tilanteen takia, mutta moni oli sitä mieltä, että huonot ajat voivat tuoda positiivista muutosta alalle. Suuri osa vastaajista piti Helsingin työllisyystilannetta erittäin huonona verrattuna maakuntiin, mutta harva oli valmis lähtemään pidemmäksi aikaa pois pääkaupunkiseudulta, usein perhesyistä.

Yllättävän moni haastateltu ei ollut koskaan hakenut näyttelijäntöitä (20 % vastaajista) ja moni oli hakenut töitä vain vähän. Suoran kontaktin muotoja pidettiin työnhaussa toimivimpina. Tuloksista kävi selvästi ilmi, että töitä kannattaa hakea paljon, jos haluaa saada suoria tuloksia. 75 prosenttia töitä hakeneista piti omaa työnhakua hyödyllisenä, joten työnhaku selvästi kannattaa. Jotkut sanoivat, että ilman omaa työnhakua mitään töitä olisi tuskin tullut tehtyä. Vastaajat antoivat paljon vinkkejä ja rohkaisua työnhakuun, ja monesti korostettiin oman aktiivisuuden merkitystä ja sitä, kuinka tärkeää on kuunnella omaa sydäntä myös työnhaussa.

Vuosina 2008-2011 valmistuneet näyttelijät olivat työskennelleet valmistumisen jälkeen eniten teatterin parissa. Teatteri ei ollut pääasiallinen työnantaja vain 12,5 prosentille vastaajista. Työskentelypaikkakunnista yleisin oli oletetusti Helsinki, mutta monet olivat lähteneet myös Helsingin ulkopuolelle työn perässä.

Työllistymisessä tärkeimpänä tekijänä pidettiin suhteita ja verkostoitumista. 75 prosenttia vastaajista ilmoitti suhteilla olleen suuri merkitys omassa työsaannissa. Seuraavaksi eniten annettiin arvoa omalle työnhaulle, joka oli ollut hyödyllistä 60 prosentille vastaajista. Kolmanneksi eniten arvostettiin tuuria tai sattumaa, joka oli auttanut suuresti 42,5

prosenttia haastatelluista. Omat piirteet, kuten yhteistyökyky ja asenne työhön olivat tärkeitä työllistymisen kannalta 37,5 prosentille vastaajista. Teatterikorkeakoulun työllistävä vaikutus oli näyttäytynyt jonkin verran tai paljon 65 prosentille vastaajista. Kameratyöskentelyä pidettiin työllistymisessä hyödyllisempänä kuin nimeä tai näkyvyyttä, ja castingfirmojen työllistävä vaikutus oli mainituista tekijöistä selkeästi pienin. Usein työllistymiseen vaikuttavia tekijöitä oli ollut monta päällekkäin.

Lähes puolet vastaajista oli valmistumisen jälkeen nostanut työttömyyskorvausta, vaikka yleensä korkeintaan kolmen kuukauden ajan. Vain yksi vastaaja oli valmistumisen jälkeen nostanut työttömyyskorvausta yli yhdeksän kuukauden ajan. Usein työttömyyskorvausta oli nostettu kesäaikaan, kun oli haluttu pitää lomaa. 47,5 prosenttia haastatelluista oli valmistuttuaan tehnyt muita kuin näyttelijäntöitä, mutta monesti työt olivat olleet omaa alaa sivuavia töitä. Täysin muita töitä oli tehnyt vain 30 prosenttia vastaajista. Apurahoja oli hakenut 62,5 prosenttia haastatelluista, ja yli puolet hakeneista oli myös saanut apurahaa, jotkut jopa useammin kuin kerran.

Työelämän huonoista puolista mainittiin useimmin sopimusasiat ja palkkaneuvottelut, ja valmistuneet antoivat hyviä vinkkejä kyseisten tilanteiden varalle. Koekuvauksista ja koelauluista huonoja kokemuksia oli muutamilla, ja jaksamisesta työssä avautuivat jotkut vastaajat. Kaikki haastatellut halusivat antaa kannustusta tai vinkkejä valmistuville. Monien kommentteissa viestinä oli tämä: Kaikki menee vielä hyvin!

Sellainen usko on minullakin nyt kun viimeistelen opinnäytetyötäni. Haastateltujen positiiviset kommentit ja usko tulevaan on tarttunut, ja valmistumisahdistus alkaa vihdoinkin hellittää. Uran alkutaival on varmasti rankka, mutta uraa on vielä toivottavasti jäljellä kymmeniä vuosia, ja työtilanne ehtii uran aikana muuttua suuntaan jos toiseenkin. Työttömiä kausia tulee varmasti, mutta toisaalta edessä on myös mielenkiintoisia produktioita, haastavia rooleja ja ihania ihmisiä. Mikä ihana ammatti!

LÄHTEET

KIRJALLISUUS

Karhunen, Paula, Työpapereita. Working papers. Helsinki, 1994: Arts Council of Finland.

Pesonen, Pia, Näyttelijä ja muutos. Selvitys näyttelijöiden mielipiteistä ja tunnelmista murrosajan Suomessa. Helsinki, 1994: Yliopistopaino

Vihma-Purovaara, Tiina, Rakas vihattu ura. Ohjauksen, dramaturgian ja näyttelijäntyön koulutusohjelmissa vuosina 1979-94 opintonsa aloittaneiden urapolkuseelvitys. Tampere, 2000: Teatterikorkeakoulun julkaisusarja nro. 35.

JULKAISEMATTOMAT LÄHTEET

Semerdjiev, Eeva, Nimetön. Teatteritaiteen maisterin kirjallinen opinnäytetyö. Helsinki, 2007.

Teatterikorkeakoulu, Tutkimus valmistuneille opiskelijoille 2011.

INTERNET-LÄHTEET

TILASTOKESKUS http://www.stat.fi/tup/suoluk/suoluk_vaesto.html

VALTIOVARAINMINISTERIÖ

http://www.vm.fi/vm/fi/04_julkaisut_ja_asiakirjat/01_julkaisut/01_budjetit/20111005Budjet/name.jsp

VALTIONEUVOSTO

<http://valtioneuvosto.fi/ajankohtaista/tiedotteet/tiedote/fi.jsp?oid=353895>

JET-TYÖTTÖMYYSKASSA <http://www.jet-kassa.fi/paivaraha/paivaraha/>

LIITE 1: HAASTATTELUKYSYMYKSET

1. Valmistumisvuosi
2. Nykyinen asuinpaikka
3. Syntymävuosi
4. Minkälainen on työtilanteesi tällä hetkellä?
5. Minkälainen oli työtilanteesi valmistuessa?
6. Oletko suorittanut työnhakua:
 - a.) puhelimitse
 - b.) sähköpostitse
 - c.) tapaamalla työnantajia
 - d.) ilmoittamalla työtarpeesta ohimennen
 - e.) muu tapa, mikä?
 - f.) en ole suorittanut työnhakua
7. Millaisesta työhausta on ollut eniten hyötyä?
8. Mitä olet pitänyt tärkeimpänä oman työllistymisesi kannalta:
 - a.) omaa työnhakua
 - b.) suhteita
 - c.) näkyvyyttä/nimeä
 - d.) kameratyöskentelyä
 - e.) koulun panosta
 - f.) castingfirmoja
 - g.) tuuria/sattumaa
 - h.) muuta, mitä?
9. Keneen olet ollut yhteydessä hakiessasi töitä?
10. Vinkkejä työnhakuun, kannustusta valmistuvalle näyttelijälle
11. Mikä on ollut pääasiallinen työnantajasi valmistumisen jälkeen:
 - a.) elokuva
 - b.) tv
 - c.) radio
 - d.) äänifirmat
 - e.) laitosteatterit
 - f.) pienemmät teatterit/ryhmät
 - g.) muu, mikä?

12. Millainen on arviosi alamme työllisyysnäkymistä
 - a.) omalla kohdallasi
 - b.) yleensä
13. Oletko tehnyt valmistumisen jälkeen muita kuin oman alan töitä?
14. Oletko hakenut/saanut apurahoja valmistumisen jälkeen itselle/ryhmälle?
15. Oletko nostanut valmistumisen jälkeen työttömyyskorvausta? Jos olet niin kuinka kauan?
16. Kauhutarinoita, varoittavia esimerkkejä työelämästä
17. Millä paikkakunnilla olet tehnyt töitä valmistumisen jälkeen? Oletko ollut valikoiva työpaikkakunnan suhteen? Onko valikoivuudella ollut merkitystä työnsaannin kannalta?

LIITE 2: JET-TYÖTTÖMYYSKASSAN TILASTOTIETOA

JET-TYÖTTÖMYYSKASSAN NÄYTTÉLIJÄJÄSENTEN ANSIOPÄIVÄRAHAN SAAJIEN MÄÄRÄT
1.1.2010 - 29.2.2012

Kuukausi	2010			2011			2012		
	Sajat	Jäseniä	%-jäsenistä	Sajat	Jäseniä	%-jäsenistä	Sajat	Jäseniä	%-jäsenistä
Tammi	99	1105	8,96	105	1107	9,49	110	1099	10,01
Helmi	98	1103	8,88	108	1107	9,76	115	1104	10,42
Maalis	132	1102	11,98	108	1105	9,77			
Huhti	118	1101	10,72	109	1105	9,86			
Touko	119	1100	10,82	110	1101	9,99			
Kesä	110	1100	10,00	99	1099	9,01			
Heinä	148	1098	13,48	154	1099	14,01			
Elo	179	1101	16,26	196	1101	17,80			
Syys	142	1107	12,83	157	1098	14,30			
Loka	130	1106	11,75	100	1100	9,09			
Marras	122	1101	11,08	110	1102	9,98			
Joulu	102	1102	9,26	93	1102	8,44			
Keskim.	125	1102	11,33	121	1102	10,96	113	1102	10,21

LÄHDE:

Aija Ståhlberg

kassanjohtaja

Journalistien ja esittävien taiteilijoiden työttömyyskassa

26.3.2012

LIITE 3: TEATTERIKORKEAKOULUSTA VALMISTUNEET NÄYTTÉLIJÄT VUOSINA 2008-2011

2008 (34 kpl)

Birn Laura
Eloranta-
Lappalainen Eeva
Eronen Tommi
Haartti Joanna
Hamid Jasmin
Hirviniemi Aku
Holma Antti
Järvenpää Markus
Kouki Mikko
Kujanpää Heikki
Kurttila Arttu
Lipponen Satu
Miettinen Jarkko
Mäenpää Outi
Mäkinen Jarmo
Mönttinen Tatu
Nikkilä Jussi
Pakarinen Kaija
Palo Pauliina
Panula Terhi
Raiskinmäki Hanna
Reinikainen Janne
Renwall Mia
Ritala Eero
Sallinen Petteri
Salminen Jarmo
(Eppu)

Salo Marja
Sinisalo Emilia
Tamminen Jarkko
Tola Pamela
Uusitalo Tuomas
Vanne Hannele
(Laaksonen)
Vihanto Anna
Virtanen Janne

2009 (9 kpl)

Aalto Elina
Ahtiainen Mikko
Kamula Toni
Kosonen Krista
Leppänen Kaisa
Olava Ushma
Raitio Ulla
Ruutu Raili
Toivanen Armi

2010 (12 kpl)

Dadu Noora
Jelys Jutta
Kallén Inka
Kangas Milla
Kemppi Rosanna
Mankonen Antti
Niittymäki Samuli

Pojjärvi Annika
Rajamaa Ylermi
Salminen Kreetta
Sillanpää Jemina
Suonpää Sauli

2011 (7 kpl)

Andersson Pia
Kapulainen Arttu
Kirves Heidi
Kuustonen Iina
Melleri Sara
Rantamäki Tommi
Viitala Jose

